

Утаймаванне арэнай

Цырк у міжнародным фармаце: егіпецкія львы і беларускія асляняты

У чацвер у беларускай сталіцы пачаўся Першы Мінскі міжнародны фестываль цыркавага мастацтва, прымеркаваны да 950-годдзя горада. Адкрыўся ён урачыстым пралагам, у фінале якога старшыня Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Андрэй Шорац, дырэктар Белдзяржцырка, старшыня прафесійнага журы Уладзімір Шабан і генеральны дырэктар і мастацкі кіраўнік Маскоўскага цырка на Каляровым бульвары Максім Нікулін перарэзалі сімвалічную стужачку, даўшы старт форуму.

Алег КЛИМАЎ / Фота Тацяны СВИРЭПА

Фестываль стаў папраўдзе міжнародным: сваё майстэрства дэманструюць на манежы артысты з пятнаццаці краін свету. Усяго на форум было пададзена больш за дзвеце заявак, адабралі з якіх каля трыццаці. Геаграфія неверагодна шырокая: за ўзнагароды спрачаюцца прадстаўнікі Аўстраліі, Венгрыі, В'етнама, Егіпта, Казахстана, Расіі, Румыніі, Паўночнай Карэі, ЗША, Латвіі, Літвы, Узбекістана, Украіны, ФРГ, Эфіёпіі. Ад нашай краіны заяўлены "Беларускія наезнікі" пад кіраўніцтвам Барыса Лазарова, "Паветраныя гімнасты на палотнах" пад кіраўніцтвам Веранікі Рыбчонак, "Эксцэнтрык з малпачкай" і "Дрэсіраваныя асляняты і сабакі" дрэсіроўшчыка Айдына Ісрафілава.

с. 3

Соцыум

ПАЎЗЫ Ў МУЗЫЧНЫМ РЭПЕРТУАРЫ

Ці могуць быць разнастайнымі оперы і мюзіклы ва ўмовах працы на дзве профільныя сцэны? Чым матываваць на стварэнне новых твораў аўчынных кампазітараў і аўтараў лібрэта? На пачатку сезона аўтары "К" разважаюць над некаторымі тэатральнымі афішамі.

с. 4-5

Art-блог

АГЛЯДНАЯ "ВЕЖА"

Спектаклі тэатраў з Вільнюса, Вроцлава, Батумі, Петрапаўлаўска, Рыгі ды іншых гарадоў паказалі ў Брэсце.

с. 8-9

Рэдакцыя плюс

"ТОНКАЯ ЛІНІЯ" ВАЛЕРЫЯ СЛАВУКА

Знаны графік і афартыст, аўтар ілюстрацый да энцыклапедыі "Беларускі фальклор", кніг "Айвенга" Вальтэра Скота, "Шляхціч Завальня" Яна Баршчэўскага, "Вясна ўвосень" Уладзіміра Караткевіча ды іншых сустрэў з рэдакцыяй "К".

с. 6-7

Галасы гісторыі на лодзенскіх хвалях

Адной з адметных падзей Фестывалю чатырох культур у польскай Лодзі стаў спектакль Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі "Чарнобыльская малітва" па кнізе нобелеўскага лаўрэата Святланы Алексіевіч.

Настасся ПАНКРАТАВА

Лодка, што дала назву гораду і засталася на яго гербе і сцягу, спрадвеку знаходзіла заспакаенне на хвалях розных этнасаў, і менавіта дзякуючы гэтаму Лодзь набыла сваё непаўторнае аблічча. За дзесяць дзён удзельнікі прапанавалі публіцы каля 50 мерапрыемстваў, распяваючы пра музыку, тэатр, кінематограф, літаратуру і візуальнае мастацтва паліяка, немцаў, яўрэяў і ўсходніх славян. У насычанай праграме знайшлося месца прэзентацыям, канцэртаў, абмеркаванням, спектаклям. Беларускія акцёры два вечары запар успаміналі пра чарнобыльскую катастрофу.

У зале прысутнічаў віцэ-мэр горада Лодзі Кшыштаф Пянткоўскі, які за гэты год у складзе афіцыйнай дэлегацыі ўжо двойчы наведаў горад-пабрацім Мінск. "Мінск і Лодзь супрацоўнічаюць цягам 25 гадоў, і

гэты адносіны маюць станоўчую дынаміку. Увосень мінская публіка мела магчымасць пазнаёміцца з трупай нашага Новага тэатра. Цяпер лодзінскія глядачы спрычыніліся да беларускага тэатра", — пракаментаваў віцэ-мэр. Новы тэатр імя Казімежа Дзеймка прывозіў у беларускую сталіцу спектакль Kobro — гісторыю мастацка-авангардыскай Катажыны Кобра, жонкі вядомага авангардыста з беларускімі каранямі Уладзіслава Страмінскага.

Абменныя гастролі — важкі крок у наладжанні творчых зносін паміж двума тэатрамі. Дырэктар РТБД Уладзімір Карачоўскі падзяліўся з "К" планами: "Мы з дырэктарам Новага тэатра дамовіліся падпісаць трохгадовае пагадненне аб супрацоўніцтве. Мяркуем на базе РТБД арганізаваць сумесны праект для драматургаў дзвюх краін: паспрабуем стварыць беларуска-польскую п'есу для пастаноўкі ў абодвух тэатрах. Рэжысёраў, акцёраў, драматургаў ужо запрашалі прыняць удзел у чытках і лабараторыях Цэнтра беларускай драматургіі. Таксама запрашаем Новы тэатр завітаць на Фестываль нацыянальнай драматургіі імя Дуніна-Марцінкевіча напрыканцы восені ў Бабруйску".

K

"Харавое веча": артысты і слухачы.

Яднанне ў спевах. Але пакуль не ў дзеі

16 верасня на плошчы перад Нацыянальнай бібліятэкай адбыўся выніковы канцэрт агульнанацыянальнай акцыі "Харавое веча". Комплексны план па развіцці вакальна-харавых спеваў у Беларусі быў прыняты Урадам яшчэ тры гады таму. Тарыж вызначылі, што фэст будзе ладзіцца раз на два гады і ахопліваць усю краіну. У 2015 годзе завяршальным акордам "Веча" стаў галаканцэрт ля сталічнага храма Усіх Святых, сёлета ж у якасці пляюўкі святая песні таксама быў абраны знакавы аб'ект сталіцы — Нацыянальная бібліятэка Беларусі. У канцэрте бралі ўдзел каля 80 харавых калектываў — прафесійных, аматарскіх, дзіцячых, студэнцкіх. Гэта болей за дзве тысячы артыстаў з усіх рэгіёнаў Беларусі!

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота аўтара

*

Музычнае суправаджэнне імпрэзы здзяйсняў сімфанічны аркестр Белдзяржтэлерадыёкампаніі, а таксама баяны аркестр Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Велізарным хорам пачаргова дырыжыравалі Наталля Міхайлава, Міхаіл Дрынеўскі, Тамара Слабодчыкава. Канцэрты такога маштабу не абыходзяцца без Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Генадзя Цітовіча. Была ў праграме і разнастайная харэаграфія.

Мяркуючы па рэакцыі слухачоў, якіх, нягледзячы на неспрыяльнае надвор'е, сабралася нямяла, арганізатары і удзельнікі здолелі стварыць грамадзкі святочны настрой. Публіка была задаволеная. Прытым, што прышлі на свята і маладыя сем'і з немаўлятамі ў калыхах, і тыя, каму па ўзросце час унукаў песьціць. Аднак, праграма была разлічана і на слухачоў, выхаваных на мастацтвах савецкай эпохі, і на тых, хто не ведае іншай

рэчаіснасці, акрамя Беларусі незалежнай. І хоць, на маю думку, дэклараваны арганізатарамі "Харавога веча" амбіцыйны намер выявіць праз песню сувязь часоў і адлюстраваць гістарычны шлях нацыі наўрад ці можна лічыць рэалізаваным, як звычайны глядач я ўдзячы ўсім, хто спрычыніўся да згаданай імпрэзы. Аднак як той, хто бачыць добрае, але хоча каб было лепей, выкажу паўныя заўвагі.

У нас ёсць досвед удалай рэжысуры "Славянскага базару...", урачысты імпрэз на Днях беларускага пісьменства і ў гонар культурных сталіц. "Харавое веча" мае ўсе падставы трапіць у гэты прэстыжны шэраг. Аднак рэжысура канцэрта ля Нацыянальнай бібліятэкі, на маю думку, не дацягвае да таго ўзроўню, які вымагае статус і патэнцыял "Веча". Я не маю нічога супраць асобных нумароў, але вяртанне, лагічна выбудаванага кантэксту не атрымалася. Усё ж, гэта мусіць быць не проста

Музыка для ўсіх

27 верасня ў Вялікай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўрачыста адкрываецца XII Міжнародны фестываль Юрыя Башмета. Цягам амаль двух тыдняў нас чакаюць восем канцэртаў.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Адным з самых прыцягальных стане сёлета арт-праект "Чатыры вымярэнні сучаснага мастацтва Беларусі", заснаваны на найноўшай беларускай музыцы. Думаецца, маюцца на ўвазе чатыры кампазітары? Не, чатыры віды мастацтва: музыку спалучаць з паэзіяй, жывапісам, танцам. А вось кампазітару будзе п'яцёра. Гэта Валерыя Воранаў, які выступіў адным з ініцыятараў і арганізатараў незвычайнай імпрэзы. Галіна Гарэлава, якая ўзначальвае кафедру кампазіцыі ў Акадэміі музыкі і ўзрасціла не адно пакаленне творчай моладзі. А таксама маладыя, але добра вядомыя ў акадэмічных колах Волга Падгайская, Канстанцін Яскоў, Андрэй Цалко. Канцэрт пройдзе не на філарманічнай сцэне, а ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. І справа тут не адно ў жывапіснаму антуражу. Музыка згаданых творцаў будзе гуляць адначасова з розных залаў. У залежнасці ад маршруту кожны глядач-слухач зможа выбудаваць уласную драматургію.

5 кастрычніка, акрамя звычайнага вячэрняга канцэрта ў зале "Верхні горад", там жа адбудзецца дзённая — бэзі-канцэрт "Музыка твайго

сэрца", дзе прагучаць творы Моцарта. Паміж наумісна кароткімі музычнымі нумарамі мамы змогуць паслухаць цікавую інфармацыю, дзеці — пабегаш. Немаўляты могуць будзе карміць і ставіцца.

Адкрые фестываль неўміручая класіка Чайкоўскага ў выкананні аркестра "Новая Расія" на чале з Юрыем Башметам, які выступіць дырыжорам і салістам. З сольным канцэртаў, складзеным з твораў Рахманінава, Прокоф'ева, Метне-ра, прыедзе сусветна вядомы піяніст Аляксей Валодзін. Адбудзецца і гала-канцэрт салістаў-струннікаў. Выступіць лаўрэат міжнародных конкурсаў скрыпач Сяргей Астроўскі (Ізраіль), выяначлісты вядомы Фэрынгас (Германія), Яўген Румянцэў (Расія) і іншыя.

Адной з самых грандыёзных падзей фестывалю павінен стаць аўтарскі вечар сусветна знакамітага класіка польскага авангарду, кампазітара Кшыштафа Пендэрэцкага. Ён будзе сам дырыжыраваць сваімі творами — Фартэліяным канцэртаў і Сёмай сімфоніяй "Сем брам Іерусаліма". Выканаюць іх разам з польскімі салістамі нашы лепшыя філарманічныя калектывы: сімфанічны аркестр, харавая капэла імя Рыгора Шырмы і камерны хор.

На завяршэнні фестывалю пачуем венскую класіку ад міжнароднага East-West chamber orchestra пад кіраўніцтвам Радзіслава Крымера. Салісты — канадская скрыпачка і альтыстка Сара МакЭлраві і аўстрыйскі музыкант Юліян Рахлін.

K

Стыпендыяльная праграма Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча "Gaude Polonia"

Нацыянальны цэнтр культуры аб'яўляе конкурс на атрыманне стыпендыі на шасцімесячны курс навучання ў Польшчы ў рамках стыпендыяльнай праграмы Міністра культуры і нацыянальнай спадчыны Рэспублікі Польшча "Gaude Polonia". Праграма "Gaude Polonia" прызначана для маладых твораў і перакладчыкаў з краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы.

Курс навучання ў Польшчы пачнецца 1 лютага і будзе доўжыцца да 31 ліпеня 2018 года. Набор удзельнікаў ажыццяўляецца на конкурснай аснове. Кандыдаты павінны валодаць польскай мовай на базавым узроўні.

Заяўкі прымаюцца да 15 кастрычніка 2017 года.

Падробную інфармацыю аб Праграме і бланкі анкет можна атрымаць на інтэрнэт-старонцы <http://nck.pl/gaude-polonia/>

і ў Нацыянальным Цэнтры культуры ў Варшаве (тэл. +48-22-350-95-30, e-mail: bberdychowska@nck.pl), а таксама ў Польскім Інстытуце ў Мінску (Мінск, вул. Валадарскага, 6; тэл. +37517 200-63-78, +37517 200-95-81)

Газета КУЛЬТУРА ШТОТДНІВНАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністраства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністраствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЬСІ; намеснік галоўнага рэдактара — Вераніка МОЛАКАВА;
адказны сакратар — Юрыя КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН;
аглядальнікі рэдакцыі: Дар'я АМІЛЬКОЎСКА, Настасся ПАНКРАТАВА, Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧ; спецыяльныя карэспандэнты: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Канстанцін АНТАНОЎСкі; карэспандэнт — Ганна ШАРКО;
мастацкі рэдактар — Наталія ОВАД; карыктар — Мая ХУТКОВА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чввёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КВІЦІНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Праёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чввёрты паверх. Бюлетэнь: (017) 334 57 35.
Аўтары допісу паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдання, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясучы адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Магчымыя на правах рэкламы.
"Культура", 2017. Наклад 4 027. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кош — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 22.09.2017 у 18.30. Замова 3290. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

канцэрт, а канцэрт-спектакль, калі музычная, песенная тэма, што гучыць у дадзены момант, лагічна вынікае з папярэдняй і эмацыйна рыхтуе глядача да наступнай. А тут звязкамі былі толькі словы вядучага, які абвешчаў нумар. У памяці застаюцца нейкія фрагменты, а не суцэльнае музычнае палатно. Я, дарэчы, не патрабую немагчымага. Зусім нядаўна бачыў цудоўны канцэрт-спектакль на адкрыцці Дня беларускага пісьменства ў Польшку.

Канцэрт ля Нацыянальнай бібліятэкі падаўся мне занадта правільным. Такое ўражанне, што праграма прайшла шмат узгадненняў, і ў выніку ў ёй засталася толькі тое, што звыкла і выверана дзесяцігоддзямі канцэртнай практыкі. Мне, як чалавеку, чыя маладосць прыпадае на савецкі час, настальгічны лад імпрэзы прыйшоўся даспадобы. А вось маім сынам тут было б сумнавата.

Мяркую, што было б някепска сёлетна звязаць праграму "Харавога веча" з тэмай 500-годдзя нашага кнігадрукавання, распавесці пра адвечнае мовы сучаснай музыкі. Тым больш, што імпрэза праходзіла ля галоўнай кніжніцы краіны.

Урэшце, хацелася б нагадаць, што ідэя харавога веча нацыянальнага маштабу нарадзілася не ў наш век. Ёй гадоў сорак. Яшчэ ў 1980-х культурная грамада абмяркоўвала перспектыву стварэння ў Мінску ў раёне сённяшняга праспекта Пераможцаў адмысловага "спеўнага поля", падобнага на тая, што даўно ўжо ёсць у прыбалтыйскіх сталіцах. Мне казалі, нібы гэта ідэя была нават закладзена некалі ў генеральны план развіцця Мінска — але ў выніку яна так і не ўвасобілася.

Вядома, можна надаць "Харавому вечу" характар вандрунага фестывалю, які будзе ладзіцца ў розных кропках сталіцы. А можна і рэалізаваць слушную ідэю не надта далёкіх часоў ды стварыць адмысловую пляцоўку. Аднак самае важнае, што маштабны праект не толькі заявіў пра сваё існаванне, але ўжо зарэкамендаваў сябе як новая культурная традыцыя Беларусі.

Утаймаванне арэнай

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Не ведаю, ці адзначаць якім прызам апошні нумар, але я б вушастым і касматым абавязкова што-небудзь уручыў! Пацешна было назіраць за тым, як адна з самых упартых жывёл не жадала выконваць тое, што рабілі яе калегі, а дзятва літаральна "ляжала" ад рогату, глядзячы, як па арэне носяцца маленькія сябры чалавека.

У Мінску — цырк усяго свету.

Да безумоўных фаварытаў фестывалю адносяць егіпецкага ўтаймавальніка львоў і тыграў, "зорку" сусветнага ўзроўню Хамату Кута, дрэсіроўшчыка галубоў Андрэйса Фёдараўса з Латвіі і паўночнакарэйскіх артыстаў — эквілібрыста на трысцінах Хан Гук Рэна і нумар "Рускія арэлі з трапезыяй" пад кіраўніцтвам Ры Су (цыркавое мастацтва гэтай краіны славіцца на ўсю планету).

Да новых сустрэч, дарагія!

З 7 па 11 верасня на Беларусі гасцявалі землякі з 19 далёкіх і блізкіх краін. Трэці фестываль мастацтваў беларусаў свету, які прывяччаўся 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, 135-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа, 950-годдзю з дня заснавання Мінска, сабраў болей за дзве сотні нашых суайчыннікаў.

Праграма фестывалю была неверагодна насычанай: урачысты прыём гасцей фестывалю ад імя Міністра культуры Рэспублікі Беларусі Барыса Святлова, цырымонія адкрыцця памятнага знака, выставы, экскурсіі, творчая сустрэча ў музеі Янкі Купалы і Якуба Коласа, паэтычны конкурс беларусаў замежжа з сябрамі Саюза пісьменнікаў Беларусі, канцэрт "Беларусы замежжа вышуюць стапіцу" на сцэнічнай пляцоўцы каля Мінскай гарадской ратушы, а таксама гастрольны тур калектываў і выканаўцаў беларусаў замежжа па рэгіёнах краіны.

Адкрыццё фестывалю ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі выявіла справядны россып талентаў сярод беларусаў замеж-

жа. Удзельнікі віталі заслужаных артыстаў Кыргызскай Рэспублікі Юлію Руцкую, Рэспублікі Малдова Маргарыту Івануш, прафесійных музыкантаў з Люксембурга цымбалістку Тацяну Ялецкую і піяністку і кампазітара Тацяну Зелянку ды многіх іншых.

Канцэрт папярэдняй вярнісаж выставы дэкаратыўна-прыкладнага і выяўленчага мастацтва беларусаў замежжа. Яе аўтарамі сталі як прафесіяналы, так і аматары. Іх узрост таксама адрозніваўся. Але ўвагу публікі прыцягнула як ювелірная апрацоўка каменя і металу заслужанага мастака з Крыма Пятра Якубука, якому на днях спаўняецца 80 гадоў, так і праца студэнткі Расійскай акадэміі жывапісу і архітэктуры Яніны Пітух з Яраслаўля, якая падаравала музею Якуба Коласа партрэт народнага паэта.

Канцэрты на мінскай плошчы Свабоды ды ў рэгіёнах таксама прынеслі багата адкрыццяў. Прасякаешся любасцю да нашых суайчыннікаў, якія з пакалення ў пакаленне перадаюць аўтэнтчы-

Фота на памяць з Радзімы.

ныя спевы, жывучы за тысячы кіламетраў ад гістарычнай радзімы: у Сібіры, Прымор'і, Алтаі, Казахстане... Добрым узорам тут з'яўляецца фальклорны ансамбль "Вячоркі" з Цюменскай вобласці. Яго ўжо немаладыя ўдзельніцы цудоўна выконваюць песні тых беларускіх краёў, ад якіх яшчэ ў часы сталыпінскай рэформы адарваліся іх бацькі.

Уразілі і самыя маладыя ўдзельнікі фестывалю — вакальна-ха-

рэаграфічны ансамбль "Пірхэй Ашдод" ("Кветкі Ашдода") з Ізраіля, якія па-дзіцячаму шчыра цікавяцца ўсім беларускім ды спалучаюць у рэпертуары і нашыя, і юрэйскія матывы. Цудоўная спявачка — а таксама і дырэктар Навасібірскага цэнтру Беларускай культуры — Настасся Дзяменцьева па-беларуску выканала "Белую Русь" з рускамоўнага рэпертуара Анжалікі Агурбаш. А ансамбль "Надзея" з Латвіі спя-

вае Auga, auga guzema як па-беларуску, гэтак і па-латгалска.

Бадай, самым прыкметным (прынамсі, паводле знешнасці) удзельнікам фестывалю можна назваць старшыню Грамадскага аб'яднання "Нацыянальна-культурная аўтаномія Барна-ула" Мікалая Крысковіча, які даўно жыве на Алтаі, але не забывае пра родныя Асіповічы. З шыкоўнай барадою, у вышыванцы і шырокім брылі, ён эфектна дэкламаваў свае вершы па-беларуску.

Удзельнікі фестывалю не толькі выявілі свае творчыя здольнасці, але і са шчырай зацікаўленасцю пазнаёмліліся з набыткамі культуры Беларусі. Наведанне музеяў і экскурсіі па гістарычных адметнасцях выклікалі ў іх шчырае захапленне. Менавіта з гэтым пацудам яны выправіліся ў тая мясціну, якія сталі іх другой радзімай, спрыяючы папулярнасці культурных каштоўнасцей беларусаў за межамі краіны. І пры развітанні літаральна ўсе выказвалі спадзяванні на новыя сустрэчы.

Лепшых вызначаць аж тры журы! У прафесійнае ўвайшлі знакавыя цыркавыя фігуры, дырэктары буйных сусветных фестывалюў і цыркаў, у грамадскае — вядомыя ў Беларусі людзі (сярод членаў журы, напрыклад, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Кацярына Дулава, рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Міхаіл Баразна, загадчыца кафедры харэаграфіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Святлана Гуткоўская, галоўны рэжысёр Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра Міхаіл Кавальчык). У дзіцячае (чацры склады!) — юныя таленты ў розных галінах.

21 верасня прайшла конкурсная праграма "А", у пятніцу — "В", суботні ж дзень складаюць паўторныя выступы з абедзвюх частак. Завершыцца фестываль заўтра — аб'яўленнем іменна пераможцаў і удакладняючых спецыяльных прызоды гала-шоу. Лаўрэатаў ўзнагародзяць памятнымі статуэткамі, магчыма, нехта атрымае і Гран-пры.

Займаўся канцэпцыяй фестывалю (сцэнарнай працай, разглядам заявак і многім іншым) Вітаўтас Грыгальюнас — мастак кіраўнік Белдзяржцырка, а яго галоўны рэжысёр Ала Нікалаева-Аліева разам з расіянінам Мурадам Абдулаевым ажыццяўлялі пастаноўку. Унёс сваю лепту ў падрыхтоўку форуму і ваш пакарны слуга: на адной з рэпетыцый я звярнуў увагу Алы Анатольевы на тое, што вядучы раз за разам прамаўлялі: у Беларусь прыедуць прадстаўнікі шаснаццаці краін. Спраўды, чакаўся ўдзел і ізраільскіх артыстаў, але нешта пайшло не так. Таму дзякуючы мне шаснаццаць папярэлі на пятнаццаць. Апладысменты, дзякуй!

— Акрамя таго, што фестываль гэты з'яўляецца творчым міжнародным слаборніцтвам, яго правядзеннем хацелася б замацаваць тая перадавыя, па меншай меры, еўрапейскія пазіцыі, якія займаем мы як цырк стацыянарны, — сказаў Уладзімір Шабан. — І, вядома, спадзяемся, што форум стане сапраўдным вялікім святам для тых, хто наведвае Беларускае дзяржаўнае цырк у гэтыя дні!

Мяркуюцца, што фестываль з гэтай часу будзе праходзіць у Мінску раз на два-тры гады. А пакуль... Пакуль "Культура" жадае паспеху ўсім канкурэнтам, але беларускім — усё ж асабліва!

Алесь ЛОЗКА,
начальнік аддзела
Рэспубліканскага цэнтру
нацыянальных культур

Калонка рэдактара

Канал як алегорыя

Тры гады таму даводзіла сябе ладзіць трансгранічны прэс-велатур. скразной лініяй сюжэту якога стаў Аўгустоўскі канал. На яго беларускай частцы было, мякка кажучы, нешматлюдна. Таму помнік інжынернай думкі нагадаў мне нейкі складаны і карысны агрэгат, які, аднак, пакуль прастойвае ў гаражы. Бо, як выявілася, мала толькі аднавіць — трэба яшчэ і знайсці адпаведнае турыстычнаму попыту прыстасаванне. Невялікі адрэзак канала наўрад ці здатны стаць самадастатковым тураб'ектам. А вось калі злучыць беларускую і польскую часткі — тады водны шлях стане ўвасобленай алегорыяй цеснага супрацоўніцтва паміж краінамі.

Настася ПАНКРАТАВА

Ілья СВІРЫН

Сёлета пабываў у тых мясцінах ізноў — і, як падалося, пэўны прагрэс відавочны. У кожным разе, канал усё часцей становіцца цэнтрам культурных і грамадскіх падзей. Прычым той імідж, які доволі паслядоўна (хай, можа, і не надта актыўна) ствараецца вакол канала, цалкам трапляе ў сусветныя тэндэнцыі міжэтнічнага дыялогу, экалагічнасці і дэмакратычнасці у побыце.

Што асабліва прыемна, у авангардзе гэтых праектаў — гродзенскія работнікі культуры. Сёлета іх традыцыйны фестываль "Аўгустоўскі канал у культуры трох народаў" узбуйніўся, увабраўшы ў сябе некалькі рэгіянальных імпрэзаў і, у дадатак, дапоўніўся велапрабегам, ініцыяваным прадстаўніком ПРААН у Беларусі Санакам Самарасінхам. Як прызнаўся дыпламат, месца для гэтай ініцыятывы было шмат у чым абумоўлена яго асабістымі ўпадзаннямі: спадар Санака з першага погляду палюбіў Гродна і стаў нярэдка наведвацца туды з сям'ёй у вольны час. Аднойчы старшыня аблвыканкама Уладзімір Краўчыў запрасіў яго на Аўгустоўскі канал.

— Калі вы запрашаеце ў госці ланкіца, будзьце пэўныя, што ён прыхопіць з сабою сяброў, — пажартаваў спадар Санака. — Сёння я іх прывёз сюды ажно чатырыста!

Паўдзельнічаць у велапрабегу маглі ўсе ахвотныя. У іх ліку апынуліся міністры і шматлікія дыпламаты, якія ў сваіх велатрыко і шлеммах мала вылучаліся ў пярэстым шэрагу варыянтаў. І калі канал замочуе рэпутацыю гэткага месца для сустрэч у фармаце "без галыштукі", гэта будзе моцны плюс для яго іміджу ў ваках простых турыстаў.

Турызм у канале яшчэ не набыў "прамысловых маштабаў", адпаведных укладзеным у яго рэканструкцыю рэсурсам. Гэта здарыцца тады, калі па воднай артэрыі з рэ-

гулярнасцю электрычак пачнуць хадзіць катэры з Гродна ў Аўгустаў — а ў тым, што такі арыгінальны спосаб перасячэння мяжы будзе запатрабаваным і беларусамі, і палякамі, і транзітнікамі, не выпадае і сумнявацца. Так, марымары, але... ізноў жа, зрухі ёсць. Падобнае падарожжа ўжо прапанаваў адна турфірма (што праўда, польская). Ды і берагі нашай часткі канала паціку становяцца падобнымі на тую.

І ў Польшчы, і ў нас акцент зроблены не на вялікі туркомплекс (калі не памыляюся, усе інвестпраекты па будаўніцтве апошніх пасляхова праваліліся, і... можа, яно да лепшага?), а на ўтульнасць і ціхі агравадзібы, адасоблены ад навакольнага свету. Прайшоўшы ад канала пару соцень метраў па лесе, трапляю ў адну з іх — "Тартак". Яе гаспадар Андрэй пару гадоў таму ўцёк з тлумнага горада, вырашыўшы кардынальна памяншаць сферу дзейнасці. Збудаваў на маляўнічым узгорку дом, упрыгожыў яго сцены малюнкамі дачкі ды стаў прымаць гасцей. Нястачы ў іх не адчувае, асабліва пасля ўвядзення п'яцідзённага "бязвізу" для замежнікаў.

— Думою, ужо неўзабаве прыйдзе той час, калі Аўгустоўскі канал будзе прыносіць Беларусі не меней грошай, чым які-небудзь буйны завод, — пераканана кажа мне беластоцкі фатограф Марэк Тамашук — нано знаёмы, які з'явіўся ў мяне дзякуючы фэсту.

Марэк, дарчыне, патрапіў у гэтыя мясціны ў якасці ўдзельніка пленэру, арганізаванага легендарным гродзенскім фатографам і грамадскім дзеячам Аляксандрам Ласмінскім. Менавіта яго справядліва лічыць "адкрывальнікам" канала для нашых сучаснікаў. І паслухаўшы ягоныя апаведы пра тое, у якім стане знаходзіцца гэты аб'ект пару дзясяткаў гадоў таму, разумееш, што прагрэс, як ні круці, відавочны. Хаця і не такі хуткі, як бы таго хацелася.

Адвечная тэма на ўсіх калегіях, "круглых сталах" і пасяджэннях — рэпертуарная палітыка тэатраў. Часцей за ўсё "пад лупай" разглядаюць драматычныя і лялечныя спектаклі, бо адпаведных калектываў па краіне шмат. Музычную нішу кранаюць меней — магчыма таму, што ў ёй працуе ўсяго два тэатры: Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета і Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр. І хоць патроху з'яўляюцца прыватныя калектывы і пастаноўкі на іншых сценах, дзве дзяржаўныя трупы асаблівай канкурэнцыі не адчуваюць ды заспакоена рухаюцца наперад. Не падвяргаючы сумненню творчыя дасягненні вядучых калектываў, усё ж варта адзначыць: іх афішы выклікаюць у знаўцаў пэўныя пытанні.

У трэндзе — шматвектарнасць

Загадчык аддзела музычнага мастацтва і этналогіі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, доктар мастацтвазнаўства Надзея Ючанка зазначае:

— Музычны тэатр, які на мяжы стагоддзяў пазбавіўся старога наймення "тэатра музычнай камедыі", захоўвае свой рэпертуарны кірунак, але пры гэтым імкнецца зрабіць яго больш шматвектарным. Балеты і аперэтэчнныя класікі далаўняе правяраны часам савецкі і постсавецкі рэпертуар: побач з творамі Іагана Штрауса, Імрэ Кальмана, Франца Легара гучыць "Вяселле ў Малінаўцы" Барыса Аляксандрава і "Жаніхі" Ісаака Дунаеўскага.

Узгадвае Надзея Аляксандраўна і оперы, што зрэдку з'яўляюцца на "няпрофільнай" сцэне: напрыклад, "Паяцы" Руджэра Леанкавала. Праўда, такога кшталту матэрыял надоўга ў рэпертуары не затрымаваецца. У новым тысячагоддзі Музычны тэатр асацыюецца найперш з мюзікламі. Пастаноўкі для дзіцячай і дарослай

На маю думку

На адной з нядаўніх калегій Міністэрства культуры абмяркоўвалі стан, праблемы і перспектывы развіцця тэатральнай дзейнасці ў краіне. У тым ліку закранулі набалельшыя пытанні музычных тэатраў. У прыватнасці, з трыбуны ўзгадалі, што за апошнія пяць гадоў у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета і ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры адбываліся прэм'еры па творах беларускіх аўтараў, але ініцыятывы іх напісання належала, як правіла, самім тэатрам. Кампазітарам і аўтарам лібрэта папракнулі, што яны не працягваюць належнай зацікаўленасці ў напісанні такіх твораў, асабліва, калі гэта датычыцца нацыянальна-гістарычнай тэматыкі.

Паўзы ў музычным рэпертуары

аўдыторыі стала збіраюць залы. Мастацтвазнаўца з задавальненнем адзначае сярэд мюзіклаў беларускія: "Шлякня вады" і "Соф'я Гальшанская" Уладзіміра Кандрусевіча, "Шалом-алекем! Мір вам, людзі!" Алега Хадоскі.

Пры такім багаці рэпертуару выклікае засмуачэнне, што некаторыя спектаклі ідуць без суправаджэння аркестру. "Без інструментальна-аркестровага кампанента, пад фанатраму, ідзе "Блакитная камя", "Мая жонка — ілгунья", дзіцячыя пастаноўкі "Залатое кураня" і "Прыгоды Кая і Герды". Пра што тэатр, да

слова кажучы, паведамляе ў сваіх анонсах пастаноўкі", — падкрэслівае суразмоўца.

Музычны тэатр мае надзвычай вялікі дзіцячы рэпертуар, які нязменна збірае залы. Мюзіклжы ж па правяраных часам фільмаў у прыватнасці, "Бураціна.by", "Чырвоны Каптурыйк. Пакаленне NEXT") і мультфільмаў ("Прыгоды брэменскіх музыкаў") ад пачатку гарантавалі аншлагі. І усё ж спадарыня Надзея выказвае пажаданне пабачыць у афішы якую-небудзь оперу для

да знаёмства з тэатрам, усе гэтыя назвы кудысьці з рэпертуару падзеліся. Нават опера "Доктар Айбаліт", якую пры шалёным аншлагу здавалі ў 2016 годзе, не змагла з якойсьці прычыны затрымацца ў тэатральнай афішы.

Знарок перагледзела рэпертуар на тамтэйшым сайце з верасня па снежань, аднак адмысловыя дзённыя спектаклі пазначаны толькі ў лістападаўскай афішы (я не бяру да ўліку снежаньскія "Шчаўкункі", якія традыцыйна паказваюць на тэатраль-

дзіцей. У першую чаргу — беларускага кампазітара.

Пра дзіцей закінце слоўца

Калі ў Музычным тэатры з дзіцячым рэпертуарам няма праблем, то ў Вялікім бягучы сезон дашкалят і малодшых школьнікаў наўрад ці парадзе. Яшчэ не так даўно я вадзіла свайго сына на дзіцячыя балеты "Тры Парсучкі" Святаны Кібіравы, "Чыпаліна" Карэна Хачатурана, оперы "Віні-Пух і ўсе, усе, усе..." Волгі Пятровай, "Церам Церамак" Ільі Паклонскага. Малодшай дачцы не пащасціла: калі яна дарасла

ных падмостаках навучэнцы харэаграфічнай гімназіі-каледжа). За месяц аб'яваюць паказаць адзін раз доўгажыха — оперу "Чароўная музыка" Марка Мінкова, а таксама "Кашчэй Бессмяротнага" Мікалая Рымскага-Корсакава. Праўда, апошняя опера дзіцячая толькі адносна — нездарма назва ў афішы мае пазначэнне "12+". Пра дзіцячыя балеты нагадае толькі раздзел "Рэпертуар" на тэатральным сайце.

Адрознівае пытанне, а навошта трымаць сярэд інфармацыі пра актуальныя пастаноўкі спасылкі на спектаклі,

Партытуры — як блінцы

Аднак опера ці балет — гэта усё-такі не песня, якая гучыць 3 — 4 хвіліны. І то годная, нятанная і не прахадная песня патрабуе ад аўтараў і выканаўцаў таленту, часу і сур'ёзных фінансавых укладанняў. Стварэнне партытуры оперы ці балета (прычым новага, у дадатак, на гістарычную тэматыку) — велізарная адказнасць. І велізарная праца. Той, хто не ведае спецыфікі, пэўна, думае, што оперы п'якуцца як блінцы? Адрознівае дзвюх патэльнях. І ў выніку хуценька ўзнікае цэлая горка прывабнай духмянай ежы.

Немузыканты і неспецыялісты нават блізка не ўяўляюць аб'ём неабходных намаганняў. Партытура музычнага твора ў 2 дзеях — гэта звычайна 500 і болей старонак нот фармату А3, дзе на кожнай распісаны ўсе (!) інструменты сімфанічнага аркестра. Скрыпкі, вялан-

Опера "Доктар Айбаліт".

чэлі, ударныя, духавыя і гэтак далей. Але спачатку музычны тэмы, а потым аркестроўку трэба прыдумцаць! Кампазітар павінен іх пачуць, паглыбіўшыся ў матэрыял (гістарычны, літаратурны, выўпеленчы), вывучаючы яго. Хтосьці піша ноты ад рукі, алоўкам, потым правіць; хтосьці адрознівае на бірае на камп'ютары. Нават невялікія фрагменты слуша-

юцца, робяцца варыянтаў, уносяцца праўкі і ўдакладненні. Патрэбная шматразовая карэктура нот. Здраецаца, асобныя музычныя нумары перапрацаваюцца і па пяць разоў. Асабліва калі пачынаецца сумесная праца кампазітара і тэатра.

Стварэнне партытуры займае звычайна 3 — 4 гады. І гэта пры ўмове, што кампазітар робіць сваю

што не ідуць? Можа, ёсць надзея на аднаўленне запатрабаванага рэпертуару... Але што рабіць такім бачкам, як я, якія хочуць далучыць дзяцей да высокага мастацтва? Ізноў адкрываю афішу і імкнуса зарыентавацца паводле ўзростаў пазначэнняў. Для 8-гадовага сына сайт прапануе мне оперы... "Чароўная флейта" Моцарта, "Яўген Анегін" Пятра Чайкоўскага (познака "6+"). Разумею, што першы твор пастаўлены паводле казкі, але афармленне спектакля ў стылі

табных палоген, але нават расшыўшыся весці пляцігадовую дачку на "Папялушку" Сяргея Пракоф'ева, я адмовілася набыць білет, пабачыўшы час пачатку спектакля: 19.00. Са сканчэннем у 21.35... Ці варта цягнуць на вечаровыя спектаклі малечу, нават калі на падмостках няма нейкіх жорсткіх мізансцен?

Зразумела, наш тэатр не адзіны ставіць "дзіцячыя" ўзроставыя катэгорыі тым спектаклям, якія яшчэ не так даўно былі традыцыйнай дарослай класкай.

"Мы прагледзелі сайты тэатраў з падобным да нашага рэпертуарам — напрыклад, Маскоўскага дзіцячага музычнага тэатра імя Наталлі Сац. Дакладна вывучылі ўзроставыя рэкамендацыі, прапанаваныя заканадаўствам Рэспублікі Беларусь. Арыентаваліся на самую пастаноўку: тэматыку твора, складанасць музычнага матэрыялу, на наяўнасць або адсутнасць зэратычных сцен і дэманстрацый жорсткасці. Раённе, як пазначыць узроставае катэгорыю таго ці іншага спектакля на нашай

афішы, прымалі калегіяльна — сумесна з творчым кіраўніцтвам і службай па гледачы, якая непасрэдна працуе з публікай і ведае, што і як успрымаюць людзі".

Сапраўды, адпаведна Палажэнню пра крытэрыі вызначэння ўзроставай катэгорыі дзяцей, сярод якіх дапускаецца распаўсюджванне інфармацыйнай прадукцыі, спецыялісты тэатра ўсё вызначылі дакладна. У патрабаваннях, што дзейнічаюць не так даўно, сапраўды складана зарыентавацца. Не дзіва,

чэны ўзроставага цензу хутчэй ішла б ад эсэнсавай напоўненасці тэкстаў — недарэчнасцяў стала б відэаючна менш. Нездарма ж узгаданую мной "Чароўную флейту" ў тым жа дзіцячым музычным тэатры імя Наталлі Сац прапаноўваюць для дзяцей ад 12 гадоў.

Выйсце ва ўзаемадзеянні?

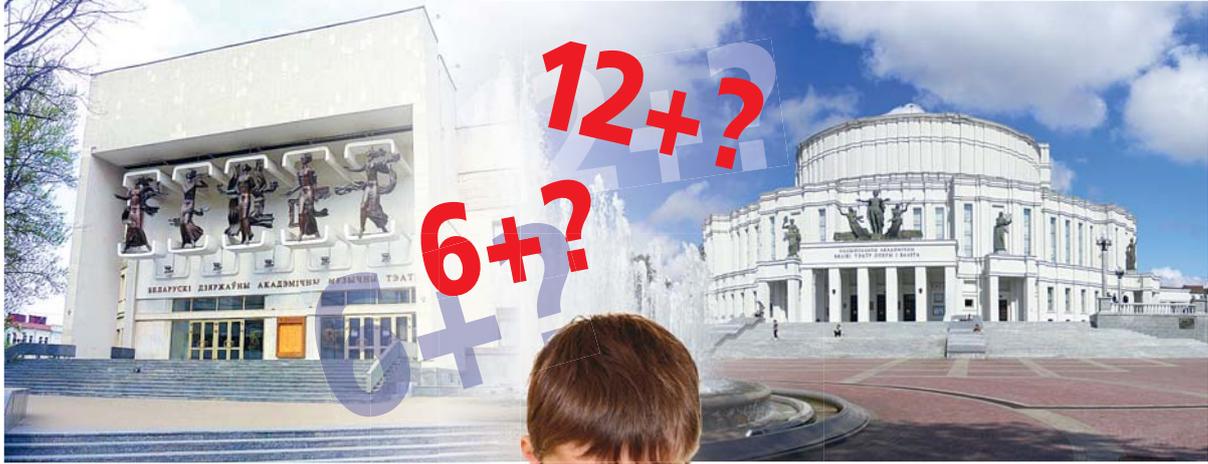
Надзея Юўчанка лічыць, што Вялікі тэатр Беларусі працуе як маштабны, добра зладжаны

будзь подыму, і гэта надае імпрэсам, якія тут ладзяцца, характар нейкай салоннасці. Ды і Малая зала, па меркаванні многіх гледачоў, не ўлісваецца ў рамкі элементарных патрабаванняў і таму вельмі абмежавана ў сваіх магчымасцях.

Спадарыно Надзею засмучае і тое, што шэраг спектакляў мае аднарозовы характар. Скажам, пастаўленую да 80-х угодкаў Сяргея Картэса оперу "Мядзведзь" больш глядач не бачыў. Вельмі хутка з вялікай сцэны сышоў яго ж балет "Хто я?"

Прамоўца зазначае амаль поўную адсутнасць айчыннага балета для дзяцей беларускіх аўтараў (вельмі ўмоўна сюды можна аднесці "Маленькага прынца" Яўгена Глебава). Яна прапануе такі варыянт выйсця з сітуацыі: "На розных сцэнічных пляцоўках можна пабачыць пастаноўкі, якія ажыццяўляюцца балетнай школай Марыны Вежнавец. У прыватнасці, дзякуючы ёй атрымаў сцэнічнае жыццё балет "Дзюймовачка" Алега Хадоскі". Нагадаем, заснавальніца прыватнай установы адукацыі — вядучы майстар сцэны НАВТОБ. Яе школа служыць базай для творчых пошукаў у харэаграфічным мастацтве.

Ад сябе дадам, што і музычнаму тэатру наступае на пяты прыватны тэатр "Трыторыя мюзікла" Генадзя Гладкова. Чым больш канкурэнты на рынку — а культурны рынак тут не выключэнне, — тым лепш спаўняць, бо магчымасць выбару дазваляе яму галасаваць за найбольш якаснае, а тэатру — выбудоўваць рэпертуар так, каб не застаўся неахопленым ніш. Інакш публіка пойдзе да лепш падрыхтаванага.

фантазі разлічанае хутчэй на падлеткаў і моладзь, чым на вучнёў пачатковай школы. А раман Аляксандра Пушкіна беларуская школьная праграма прапануе толькі ў 9 класе.

З надзеяй, што даччэ пашанцуе болей, прабягаюся вачыма па раздзеле балетаў: тая ж "6+" стаяць ля "Спячай прыгажуні" Пятра Чайкоўскага, "Бахчысарайскага фантана" Барыса Асаф'ева, "Сільфіды" Жермана Левінсхольда. Канешне, не лепшы варыянт ладзіць уводзіны ў харэаграфічнае мастацтва з маш-

Наўмысна прагледзела сайты Марынскага, Вялікага, іншых оперных тэатраў усходняй суседкі і таксама сустрэла там "Лебядзінае возера" Пятра Чайкоўскага з пазнакай "6+".

Ёткасама, як і я, узоры афіш калег маніторыў адзел маркетингу, інфармацыі і рэкламы НАВТОБ. Яго кіраўнік Тацяна Аляксандрава распавяла:

што сам тэатр па некаторых пунктах не можа дакладна вызначыцца з узроставым цензам: так, у асноўнай афішы балет "Маленькі прынец" ідзе з пазнакай "6+", а ў раздзеле "Афіша дзеці" на пачатку тыдня яшчэ вісела "12+".

І ўсё ж дзіўна бачыць, як большасць "дарослага" рэпертуару раптам "спаўзла" да шкалярскага веку. Я б пры вызна-

творчы механізм. Спектаклі ставяцца на асноўнай сцэне, у камернай зале імя Ларысы Александровскай, у Малой зале. За прамінулы перыяд гледачы пабачылі больш за тры дзясяткі новых пастановак — прэм'ер, капітальных абнаўленняў, новых рэдакцый і гэтак далей. І ўсё ж мастацтвазнаўца пазначае:

— Праблемы тэатра заключаюцца ў адсутнасці сучаснай камернай сцэны: у занадта сціплай па ўмяшчальнасці зале імя Ларысы Александровскай не прадугледжаны які-не-

Ці хутка ўзнікнуць новыя нацыянальныя оперы?

справу штодня. А не па святах, выходных, позна вечарам пасля асноўнай працы. Амаль усе кампазітары, з якімі мне давалося супрацоўнічаць, вымушаны пісаць музыку менавіта ў такім рэжыме — урыўкамі. Назірала неаднойчы, бо супрацоўніцтвам з айчыннымі кампазітарамі ганаруся. На мае вершы напісана шмат рамансаў, песень, хароў, вальсовых цыклаў, якія выконваліся салістамі оперы і філармоніі, акадэмічнымі калектывамі.

Ад нас чакаюць новыя буйныя музычна-тэатральныя сачыненні. Але задам пытанне: колькі ў Беларусі кампазітараў могуць дазволіць сабе вольны рэжым працы — гэта значыць, толькі пісаць музыку? І што зроблена, каб вызваліць рэальныя буйныя таленты або патэнцыйныя аўтараў значных твораў ад неабходнасці штодня зарабляць грошы на паўсядзённае

жыццё? Можа, усё-такі варта задумацца пра гранты, стыпендыі (і не калеечныя, абы адрапартаваць!). Яны далі б магчымасць творчай асобе ўзяць на асноўнай працы адпачынак на паўгода, год і паглыбіцца ў будучы твор. Прабачце, у цывілізаваным грамадстве камп'ютарамі цвікі не забіваюць. Для гэтага ёсць іншыя прылады. Вялікай павагі да творцаў, якія працуюць у акадэмічных жанрах, сёння няма. Таму і вынік адпаведны...

Тое, што буйныя сцэнічныя творы ўзнікаюць за замове тэатраў — нармальна. Не варта гадамі пісаць музыку на тэмы і сюжэты, якія не спатрэбяцца ні тэатру, ні гледачу. Няма цяпер наіўных дурняў, і ніхто не хоча працаваць "у шэфляду". Маўляў, мо праз некалькі стагоддзяў адрынуць наноў і ацэняць? Як Вівальды і Баха. Мо ацэняць, а мо і не.

Ад айчынных кампазітараў чакаюць ініцыятыўнасці. Давайце ж параўнаем: ва Украіне тэатры оперы і балета ёсць амаль у кожнай вобласці, у Польшчы — амаль у кожным ваяводстве. На амаль 10 мільёнаў беларусаў прыходзіцца ўсяго два музычныя тэатры. Невыпадкова столькі вакалістаў, нават набыўшы цудоўную адукацыю, з'язджаюць за межы краіны. І проста не хапае роляў. У нас няма камерных і эксперыментальных музычных пляцовак. Многія праекты, бліскучыя і выдатныя, няма дзе паказаць. Якія эксперыменты ва ўмовах акадэмічных сцен? Тэатры ж заклочаны адным пытаннем: як зарабіць грошы і выканаць план па гледачы, які ім спускаецца.

Ды і самі тэатры не надта любяць беларускіх аўтараў — пра гэта шмат пісалі і пішучы. Відаць, гэта асаблівасць менталітэту: захапляцца чужым, а да свайго ставіцца з прыхаванай грэблівасцю. Прыкладу шмат: вось паставілі харэографы Юлія Дзятко і Канстанцін Кузняцоў аднаактовы балет "Хто я?" на музыку Сяргея Картэса, але прайшоў ён толькі адзін ці два разы. Падобна, болей і не будзе... А якія на сцэне Белдзяржфілармоніі праекты ладзіць час ад часу кампазітар Ларыса Сімаковіч! "Апокрыф", "Адзін дзень Максіма Багдановіча", "Люцыян Таполя"... Хто-небудзь падумаў пра перспектывы гастрольных вандроўкаў, паклапаціўся, каб гэта аказаліся не разавыя акцыі?

Перш, чым працягваць ініцыятыву, кампазітары ўзважваюць: а ці трэба распачынаць? Памятаю, аднаму з нашых дастаткова прадукцыйных аўтараў прапанавала: давайце зробім разам оперу. Вы — аўтар музыкі, я — лібрэтыст. На што мне рэзонна адказаць: "І што, будзе мая опера, як "Дзікае паляванне" Со-

лтана ці "Сівая легенда" Смольскага, паказвацца адзін раз за сезон? А можа, твор не спадабаецца, яго не прымуць да пастаноўкі? І тады тры-чатыры гады працы упустую? За гэты час ведаецца, колькі я напішу для іншых калектываў, з якімі ёсць творчы кантакт? І пераканана: гэтыя сачыненні будуць выкананы". Вось і адказ на пытанне. Ад практыка. Нацыянальная музыка на афішах часта нагадвае мне... прабачце за паралель, прыправу ў супе. Галоўнае, каб прыправы было трохі. Не перабраць! І адрапартаваць, што айчыныя ёсць.

І адвечнае пытанне на конт лібрэтыстаў і драматургаў, звязаных з музычнай сцэнай: у Беларусі іх дзе-небудзь планамерна рыхтуюць? Не. Чаму? Бо гэта адзінаквы прадукт, запатрабаваны надта рэдка. Стварэнне лібрэта — пытанне асабістага творчага інтарэсу. Табе цікава — асвойвай сумежную спецыяльнасць самастойна, не хочаш — прайдзі міма...

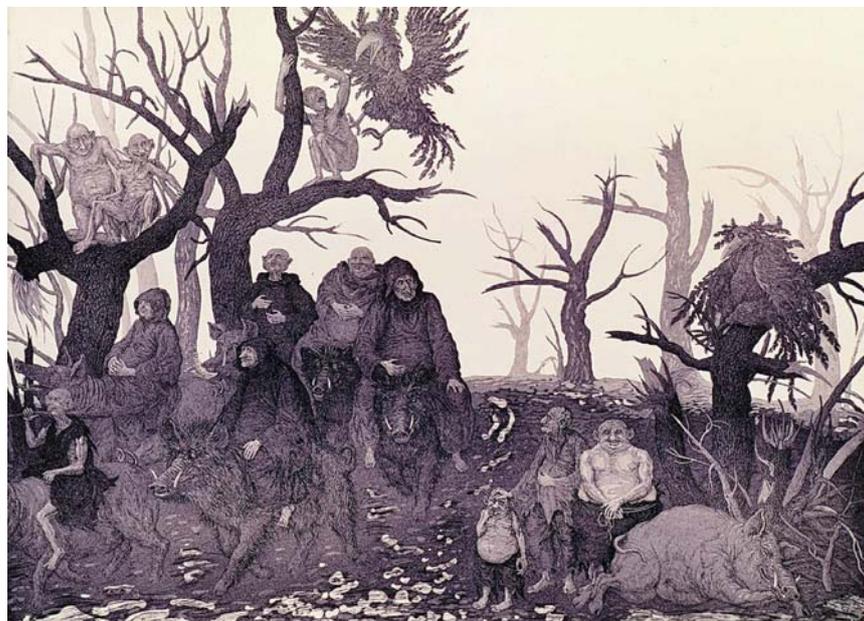
У кастрычніку 2015 года на сцэне нашага Нацыянальнага тэатра оперы і балета была пастаўлена опера "Доктар Айбаліт" сучаснага беларускага кампазітара Марыны Марозавой. Лібрэта паводле казак Чукоўскага — за маім аўтарствам. Спектакль у пастаноўцы Міхаіла Панджэвідэ атрымаўся яркім і відэавішчым. Прэм'еры папярэднічалі чатыры (!) гады штодзённай працы кампазітара. І мае чатыры гады паходаў у тэатр — разам з ёй. Як на працу. І што? Мінула два сезоны. Спектакля на афішы больш няма. Ці будзе? На такое пытанне ніхто не адкажа. Хоць з пачатку ўсе былі заклочаныя тым, што сучаснай дзіцячай оперы ў нас няма. А потым узрадаваліся, што нарэшце з'явілася. І вось цяпер сумняюся, а ці варта было ўвогуле пачынаць?.. Перш чым выпраўляцца ў чарговую авантуру, добра падумаю. І ўсё ўзаюма.

Тацяна МУШЫНСКАЯ, паэтэса, лібрэтыст

Казачы пра сусвет мастака — даволі банальны ход. Але ў дачыненні да славуэта графіка і афартыста Валерыя Славука той выраз цалкам дарэчы. Бо што ён робіць, як не стварае сусветы — літаральна ў кожнай сваёй працы? Здаецца, далёкія і выдуманія, а прыгледзішся — і заўважыш у захапляльных фантазіях і адмеціны часу, і норавы грамадства. І, вядома, універсальную чалавечую сутнасць, трапінае адлюстраванне якой робіць творы Славука зразумелымі і адкрытымі не толькі для нашага культурнага абшара.

У калектыўным інтэрв'ю рэдакцыі "К" аўтар вядомых ілюстрацый да энцыклапедыі "Беларускі фальклор", кнігі "Айвенга" Вальтэра Скота, "Шляхціч Завальня" Яна Баршчэўскага, "Вясна ўвосень" Уладзіміра Караткевіча ды іншых, здавалася б, распавядаў пра ўсё, акрамя сутнасца — пра кнігі, памылкі, асабістыя прыхільнасці... А прыслушаешся — і ў дасціпных адказах бачны і светапогляд мастака, і выяўленыя нібыта мімаходзь праблемы той жа выдавецкай справы.

У гэтай "тонкай лініі" і ёсць майстар, які сёлета адзначыў сваё 70-годдзе. У сталічным Палацы мастацтва на мінулым тыдні адкрылася яго персанальная выстава, наведаль якую раім усім прыхільнікам вышталцонага рысунка і фантастычных сусветаў.

Валерый Славука. "Дарога".

Занатавала Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ / Фота Яўгена КОКТЫША

Размяжоўваю жыццё і творчасць

— Валерый Пятровіч, вас называюць нашым Босхам, Дзюрэрам і Брэйгелем. Як вы да гэтага ставіцеся?

— Ну, гэта такія штампы... Адаю перавагу таму, каб заставацца Славуком.

— Звычайна так адбываецца, што мастакі закладваюць у свае творы і частку сябе, сваёй біяграфіі. Вось глядзіш на гэтыя малюныкі — і ўсе тыя казюлькі, чэрці і пачвары чамусьці не падаюцца злымі. Хочацца з імі пясядзецца, пагаманіць. Ёсць асацыяцыя з вашым нутром, добрым характарам...

— Не ведаю, шчыра кажучы. Я звычайна размяжоўваю жыццё і творчасць. Ёсць уяўленне, якое я задзейнічаю, і ёсць рэальнасць, у якой мы жывем. Ды, прызнацца, не ўсё персанажы, якіх я маляваў, такія ўжо сімпатычныя.

— Аднак, прызнайцеся, у вашай майстэрні мусіць хтосьці з іх жыць.

— Усё ж, здаецца, ніхто не жыве.

— І ніхто з іх да вас не прыходзіць?

— Дзякуй Богу, не. Было, кагаш, такое ў жыцці, што меў стасункі з ведзьмамі, але, мяркую, гэта ўжо ў мінулае.

— Ведаецца, але ў вас як у Маркеса. Як сказаў аднойчы адзін рэжысёр, які прыхаў у Паўднёвую Амерыку: "Я лічыў, што Маркес усё прыдумляе, а яны, аказваецца, так жылі". У вас няма такога адчування, што вашы персанажы ходзяць па вуліцах?

— Няхай ходзяць, калі вам так падаецца. Але хацелася б, усё ж, каб у невялікай колькасці. Не трэба так, як у Паўднёвай Амерыцы.

— Ніяк наш асяродак вас да творчасці не падштурхоўвае?

— Горад — не падштурхоўвае. Калі тыя істоты, якіх выяўляю, дзесьці жывуць, то недзе ў лесе, далёка. Яны ў мяне збольшага лясныя жыхары. Калі патрапляю ў горад, трамвай іх задавіць, бо яны не ведаюць правіл дарожнага руху.

У Адама Глобуса, дарэчы, ёсць гарадскі фальклор з ліфтвамі там, іншымі істотамі. Але асяродак бытавання маіх герояў, калі мы кажам пра беларускі фальклор, — гэта вёска, лес, нейкія прыродныя сусветы. На жаль, традыцыйнае беларускае сяло цяпер сыходзіць. І

што далей стане з маімі персанажамі — невядома.

Больш за дзве сотні істот

— Валерый Пятровіч, як увогуле так здарылася, што вы ўзяліся за тэму беларускага фальклору?

— Таму што гэта цікава. Мне прапанавалі зрабіць ілюстрацыі да герояў беларускай фальклорнай і казачнай спадчыны яшчэ ў савецкія часы. Я тады вучыўся ў нашым тэатральна-мастацкім інстытуце. Замовы ў той час да ілюстратараў паступалі розныя, а тут — такая прывабная прапанова. Як не паспрабаваць? Тым больш, і абмежаванняў на іх выявы аніякіх не было. Хто яго ведае, як выглядае той Лесавік — у адрозненні ад піянера, які заўжды мусіць быць прыгожым і румяным. Мне прапанавалі — і я ўзяўся. А калі заглябіўся ў матэрыял, то тым больш захапіўся. Такая фантазія! Уявіце сабе, русалак у беларускім фальклоры шэсць-сем відаў, і адна з іх нават мехам на зіму абрастае! Такая фантазія мяне моцна падкупіла.

— Уразіла вас разнастайнасць персанажаў, так?

— Сапраўды. Я чытаў шатландскія казкі, усё ведаючы гномаў, эльфаў, а вась такіх, як у нас, істотаў у ніводнай культуры няма. Чаго варты Баламуцень — вадзяны чалавек, які заляцаецца да дзячат менавіта ля рэчак ці азёраў, ці Гарцукі — духі ў абліччы птушак, якія насылаюць непагадзь, ці Кумяльган, які шкодзіць коням... Іх абліччы і прыдумляць цікава, і, тым болей, маляваць. Ведаю, што ёсць яшчэ людзі, якія лічаць беларускі фальклор нечым другасным, але, насамрэч, ён унікальны і не менш фантазіійны за вядомыя міфалогіі.

— А адкуль вы бралі матэрыял, каб маляваць?

— Дарэчы, тады матэрыялы да мяне прыйшлі з пісераўскага збору. Цікава, што менавіта ў Санкт-Пецярбургу знаходзіцца шмат тэкстаў па беларускім фальклорнай спадчыне. Вядома, былі апісанні пэўных духаў, істот, чалавечкаў: якая целаскладу, што носяць, ці маюць асаблівыя прыкметы. Усё гэта я вывучаў і ўлічваў, але некаторыя з персанажаў такога апісання не мелі. І тут ужо я пускаяўся "ва ўсё цяжкія"! Агулам, у беларускім бестыярвы больш за дзве сотні істот! Я спыніўся на 80-ці, і потым ужо з гэтых абіраў, так бы мовіць, самых для мяне цікавых.

— Вашы ілюстрацыі адразу былі прынятыя?

"Тонкая лінія" Валерыя Славука

— Па якасці выканання ніякіх пытанняў не было, але па выбары... Вы ведаеце, пэўныя абліччы давалася адстойваць. "Валерый Пятровіч, — пачалі раптам казаць, — а давайце парунышчыцаў прыбярэм. Вы ж ведаеце, наша міфалогія такая лагодная, сонечная, навошта нам гэтыя Балотнік, Аржавень?" Тут ужо я пачаў абурцца: "Калі вы не давяраеце аўтару, да якога звярнуліся, дык навошта гэта ўвогуле было рабіць?" І хацеў было ўжо зусім адмаўляцца. Але пакінулі ўсё як было.

Беларуская міфалогія ўтрымлівае і добрых персанажаў, і злых, а калі мы адскаем пэўную іх частку, атрымоўваецца, што і распаўсюджвае пра сябе толькі напалову. Лічу, каб выкінулі "тых страшных", дакладна атрымаўся б бяззубая старчая кніжка, а не занялены "Чароўны свет: з беларускіх міфаў, паданняў і казак".

Губляем у якасці

— Валерый Пятровіч, беларусы, а вашу думку, нацыя, якая ўмее ўяўляць?

— Калі занурыцца ў беларускія казкі і паданні — так, вядома, умее. Але чамусьці, з іншага боку, добрай фантастыкі — менавіта сучаснай — асабліва і не маем. Паглядыце на амерыканскую, англійскую літаратуру — іх фантастыкі вядомы ўсяму свету. У нас жа пакуль гэты напрамак толькі пачынае зараджацца...

Зрэшты, мы не адзіночка ў гэтым. Тыя ж прыбалты, скан-

дынавы — таксама ў рэчышчы фантастычнай, фантазіійнай літаратуры не "агонь". Хаця ад скандынаўскіх дэтэктываў ажно адарацца нельга! Вось з чым гэта звязана? Шчыра кажучы, адказу ў мяне няма.

— Вы шмат чытаеце?

— Вядома! Кнігі для мяне — гэта магчымасць пражыць тысячы жыццяў. Увесь заробак на іх спускаю. Але паколькі на той свет грошы з сабой на забярэш, зусім не шкадую. Чытаю шмат фантастыкі, фэнтазі, дэтэктывы, казкі самых розных аўтараў. Цяпер сканчаю аўтабіяграфічныя, так бы мовіць, рэчы Ніла Геймана, англійскага пісьменніка-фантаста, аўтара "Амерыканскіх багоў" і "Зорнага пылу". Ён разважае пра коміксы, якія рабіў, пра тое, чым ёсць мастацтва каміксавай культуры, і як падобная літаратура ўплывае на масавую аўдыторыю. Міхвалі задумаўся пра тое, што ў нас культура коміксаў таксама недзе ў пачатковым стане.

— Магчыма, мастакоў коміксаў у нас небагата, але былі і ёсць выдатныя кніжныя графікі.

— Згодны. На мяне ў свой час яшчэ да паступлення ў тэатральна-мастацкі інстытут зрабіла вялікае ўражанне "Машына часу" Гэрберта Уэлса, афармленнем якой займаўся Арлен Кашкурэвіч. Кніжка была невялікая, не надта шыкоўна выдадзеная, але я ўраўніўся таму, як можа супасці бачанне пісьменніка

і мастака! Усё зроблена мінімальнымі сродкамі, аднак так выразна і запамінальна! Пазней ужо бачыў ілюстрацыі Кашкурэвіча да "Фаўста" Гётэ, ды толькі дзівіўся таму, які ён майстар. Памятаеце аблічча яго Мефістофеля? Звычайна персанажы ў тых жа операх выяўлялі такім высокім, даўганогім мужчынам, а тут атрымаўся страшны карлік. Гэта трэба было так адысці ад вядомага "штампа"! Вобраз неверагодны — і трапны, сучасны. Арлен Міхайлавіч — выбітны мастак, вельмі шкада, што ён сышоў ад нас. Толькі нядоўна пабываў у яго майстэрні, і ўбачыў працы, якія ён не дарабіў, гэта не проста здарова, гэта — супер!

Магчыма, мы цяпер з вамі кажу пра высокую кніжную культуру, якая выплывала ў Савецкім Саюзе ў сапраўдную індустрыю. Але сёння ў выдавецкай справе мастацкай літаратуры адбываецца відавочны крызіс, як ні сумна мне пра гэта казаць. Тут не толькі выявіць новыя імёны складана — захаваць бы, прынамсі, тое, што ўжо ёсць! Мастакам не плоцяць, і яны паступова сыходзяць ці пераключаюцца на іншыя рынкі. Ці ж гэта нармальна, калі за ілюстрацыі не разлічваюцца гадамі? У выдавецтве мяняецца кіраўніцтва, адно, другое, трэцяе, аднак чамусьці на выплаце ганарараў тое ніяк не адбываецца. Хто ж будзе працаваць бесплатна? Так і губляем паступова ў якасці кнігі.

Выхавалі кнігі

— Спадар Валер, а адкуль родам ваша прозвішча?

— Гэта прозвішча маёй маці. Яна родам з-пад Узды, але потым жыла ў вёсцы Коханаўка Талачынскага раёна. Бацьку я ніколі не ведаў, не кажучы ўжо пра яго імя, і, па шчырасці, мяне гэта ў дзяцінстве нежэ зусім не турбавала. Падавалася нават, што так і павінна быць. Без бацькі і без бацькі — у пасляваенныя часы “безбацькоўшчыны” было навалам. Адзінае, што калі мне хтосьці з маіх аднагодкаў казаў, што без бацькі я б не нарадзіўся, пачынаў лезці ў бойку. “Я ж вось ёсць, — крычаў, — пры чым тут бацька?”

— А ці ёсць у вас сёстры або браты?

— Ёсць старэйшы брат Анатоль, яму цяпер 86 гадоў. І былі

ў тым, што, нарадзіўшыся ў пасляваенныя гады, я меў магчымасць стасавацца з кнігай. Мама заўжды са школьнай бібліятэкі іх прыносіла. А потым я пасябраваў з дачкой дырэктара школы — так увогуле стала працей мець доступ да цікавай літаратуры. На мяне зрабілі каласальнае ўражанне ў часы дзяцінства казкі братоў Грым. Мабыць, адтуль усё і пачалося. Кніга мяне і выхавала.

Не спыняцца альбо практыкаваць японскі метада

— Прызыніцеся, Валерыі Пятровіч: ці бывае так, што вы адчуваеце зайздрасць да твораў пэўнага мастака?

статусам, яны часта пачынаюць пераважаць над, уласна, творчым рухам наперад.

Зразу мець, канешне, можна...

— Валерыі Пятровіч, а як нараджаюцца вашыя вобразы?

— Проста пачынае рабіць, а далей яно неяк само ідзе. Аднак вобраз не нараджаецца адразу — патрабуе прапрацоўкі, папярэдніх эскізаў. Вельмі люблю афорты. У гэтай тэхніцы сёння рэдка хто працуе, а я аддаю ёй перавагу з-за нечаканага выніку. Ніколі не ведаеш, што атрымаеш у фінале: ці гэта будзе неверагодная ўдача, ці — поўны правал. У кухні афорта шмат рамесных прыёмаў. Гэта праца такая брудная, а я люблю корпацца ў тэхніцы, падабаецца мне такога кшталту занурванне. Намалюваў — адно, пратравіў — і штосьці дадатковае з’явілася, надрукаваў — і новы сюрпрыз. Афорты — гэта такое маленькае жыццё з рознымі неспадзяванкамі: як прыемнымі, так і не вельмі.

— А музыку слухаеце падчас працы?

— Калі рысую або займаюся афортамі, звычайна ў мяне працуе тэлевізар. Асабліва яго не слухаю, ён для мяне штосьці кшталту “белага шуму”, аднак яго кампанія мне прыемная. Такое адчуванне, што хтосьці ёсць, але не перашкаджае.

Не люблю адразу весці некалькі праектаў. Тут у адзін трэба так паглыбіцца, што не адразу і вынырнеш, а калі іх два ці тры — увогуле не разумею, як тое магчыма. Гэта толькі вядомыя гістарычныя персанажы,

мабыць, на такую сінхранізацыю двух паўшар’яў здольныя.

— Валерыі Пятровіч, а ці бывала такое, што ваша прафесія вас выратоўвала?

— Бывала. Адночы два мяне ў майстэрню прышлі два пажарныя правяраць тую самую пажарную бяспеку. А ў мяне акурат папера ляжала на падлозе, увесь склад злачынства быў, так бы мовіць, навідавоку. І яны пачалі прыгаворваць: “Усё, трэба вашу майстэрню закрываць і аплятваць”. І ўжо так, паміж іншым, запыталіся, чым я займаюся. Я адказаў: ды вось, кніжкі ілюструю. І бяру з паліцы “Прыгоды Арбузіка і Бябешкі”, ілюстрацыі да якіх, па шчырасці, лічыў у свой час прахаднымі. А тут адзін з пажарных і кажа: “А гэта ж у дзяцінстве была мая ўлюбёная кніжка!” І ўсё, стаўленне адразу памянялася. І мне даравалі маю паперу. Вось так, лічы, праз сваю працу “дагрукаўся” да чалавека.

Сёння, адзначу, ілюстрацыі да кніг усё часцей бяруцца з камп’ютара. Так танней, і высільвацца асабліва выдавецтвам не трэба. Ды часам здараецца, што твор пра адно, а ілюстрацыі — зусім пра другое. Бедны чытач, адно слова. Якія ўжо тут успаміны на ўсё жыццё?

— Як вы да гэтага ставіцеся?

— Я разумею, што ў выдавецтваў грошай няма і яны вымушаны эканоміць. Разумею і мастака, які замест таго, каб намалюваць ліру, малюе дудку, бо апошняю ж намалюваць праццей. Ці замест касмічнага карабля можна выявіць лятучую талерку. Але, звяртаючыся да та-

го ж Вішнеўскага, магу працываць яшчэ адзін радок яго верша: “Поняць, конечно, можно, а вот простить — нельзя”.

Трэба будзіць уяўленне людзей

— Ці пагадзіліся б вы зрабіць ілюстрацыі да твораў братоў Стругацкіх?

— Канешне! Толькі ніхто не прапаноўвае. Ведаю, што цяпер усе правы на выданне твораў належаць аднаму са сваякоў пісьменніка. Ёсць выдавецтва ў Санкт-Пецярбургу, якое працуе з класікай — яны робяць кнігі з жывымі афортамі, вельмі прафесійная кампанія, і здаецца, у іх нават была падобная ідэя перавыдання Стругацкіх з арыгінальнымі аўтарскімі ілюстрацыямі. Але вось гэтае пытанне з правамі іх вельмі засмуціла. Так што давядзецца, відаць, чакаць патрэбныя 50 гадоў.

— Аднак каб знайшліся ахвотнікі зрабіць такія працы, за які твор вы б найперш узяліся?

— Як ёсць фільм усіх часоў і народаў — гэта “Браняносец Пацёмкін” Сяргея Эйзенштэйна, так ёсць і фантастыка на ўсе часы — “Спімак на схіле”. З вялікім гонарам праілюстравалі бы гэты твор Стругацкіх. Калі ўжо разважаць з той нагоды, чаму ў нас няма фантастыкі, магчыма, нам варта яшчэ прайсці свой шлях да гэтай літаратуры. Разбудзіць уяўленне сучаснікаў пра пэўны досвед нечаканага мыслення. Мы ўжо ведаем нямалява прыкладаў таго, які творы фантастаў прадказвалі з’яўленне пэўных рэчаў. Тыя з’явіліся, якія прыдумлялі пісьменнікі, праз нейкі час былі вынайздзены вучонымі, прычым нават не трэба было шукаць адпаведнай назвы. Навука і фантастыка — гэта сферы надзвычай узаемазвязаныя, і разбудзіўшы уяўленне ў адным, вынік мусіць адбіцца ў іншым. У ЗША нездарма існуе шэраг прэмій для падобнага кшталту літаратуры, бо апошняя стымулюе пошукі самых, на першы погляд, нечаканых рашэнняў.

Рэч у сабе

— Валерыі Пятровіч, мы вас не распыталі яшчэ пра серыялы. Ведаем, што вы вялікі прыхільнік сучаснага кіно. Ці глядзіце “Гульні прастолаў”?

— Усё гляджу. Люблю спадара Марціна і гэтыя цудоўныя серыялы, але асабліва для сябе ўсё ж вылучаю іншую яго кніжку — “Крыштальна гара”. Глядзёў з задавальненнем і “Уладара пярсцёнкаў”, і “Гары Потара”, апошняга нават з яшчэ большай асалядай перачытаў...

— Як лічыце, калі мы трапляем у падобны свет медыйных вобразаў, калі кіно і інтэрнэт усё больш захоплівае ўвагу людзей, ці змяняецца ў гэтым свеце ўспрыняцце і роля кнігі?

— Змяняецца, так. Ды, з іншага боку, кніга паранейшаму застаецца і застаецца такой рэччу ў сабе. Як пісаў Ніл Фейман, яна заўжды будзе знаходзіць сваіх прыхільнікаў, адэптаў, якія захоўваюць яе свае сілы і талент. Я з гэтым згодны. У кнізе паранейшаму захоўваецца вялікі патэнцыял, важна гэта разумець і падтрымліваць яе культуру.

дзве сястры: адна памерла пасля, а другая — падчас вайны. Маладзейшая Іна — вельмі прыгожая бялявая дзяўчынка. Наша вёска Коханаўка ў часы акупацыі была вельмі ціхім месцам, туды не заходзілі партызаны, і немцы не лютавалі. Іна была падобная на анёла, і ўсё з ёй хацелі сфатаграфавання: відаць, салдаты ў гэты момант успаміналі свае сястры. Маці распавядала, што сястра ўжо і нямецкую мову пачала разумець. Але напрыкацы акупацыі Іна захварэла на запаленне лёгкіх. Доктара на месцы немагчыма было знайсці, а да станцыі маці яе проста не давезла. Яна памерла ў дарозе.

Маці нас з братам, дарэчы, і выгадвала. Бо бацьку майго брата забралі ў 1937 годзе. Гэта быў ціхі, спакойны чалавек, які адным вечарам убачыў, як нейкія злодзеі ўзломваюць шапік. Ён бы нічога нікому не сказаў, бо ў яго мінулым — кадзкі корпус, але злачынцы вырашылі “закласці” яго першым. У часы, калі па разнарадцы арыштоўвалі людзей, такога сігналу было дастаткова. Яго арыштавалі, і аднойчы ён проста не вярнуўся з допыту.

— Спадар Валер, вы выраслі ў такіх няпростых часах, але, тым не менш, захавалі жыццядаснасць і прагу да творчасці...

— Гэта сямейная гісторыя, драматызаваць яе не трэба. Але, лічу, што мне пашчасціла

— Ведаеце, ёсць такія маскоўскі паэт Уладзімір Вішнеўскі, і ў сувязі з вашым пытаннем згадаўся радкі яго верша. “Два Петра і три Ивана / Три Ивана, два Петра / собрались утром рано / И (па-літаратурнаму гэта будзе “шчыравалі”) с утра. / И завидывал им пьяным / Трем Иванам, двум Петрам / Двум Петрам и трём Иванам / Чёрной завистью Адам!”. Дык вось, я толькі радуся, калі людзі шчыруюць! Я заўсёды рады ўдалым творам калег. Дзякуючы ім, табе карціцы прынамсі, быць не горш, не спыняцца ў развіцці — нават калі, здаецца, ужо “ўпіраешся ў сваю столь”.

— Калі так здараецца, часам за вядомых рэжысёраў або музыкантаў становіцца нават сорамна. Як адчуць гэтую мяжу росту? У вас такое было?

— Складанае пытанне. Але надзея ўсё ж такі ёсць, што мой лепшы твор яшчэ наперадзе. Згодны, нават знакамітыя майстры ў пэўны перыяд пачыналі паўтарацца. І ў мяне гэта было, але веру, што цяпер гэты этап пройдзены. Маюць рацыю японцы, якія практыкуюць такі метада, як абнуленне. Калі чалавек адчувае, што болей зрабіць у сваёй справе ўжо не здолее, ён кідае ўсё, бярэ новае імя і пачынае усё з пачатку. Жыццё, лічы, наноў — і ў новым кірунку. Гэта разумны падыход. Бо, сапраўды, калі мастак абрастае званнямі і

■ "Усе ведаюць гномаў, эльфаў, а вось такіх, як у нас, істотаў у ніводнай культуры няма. Чаго варты Баламуцень — вадзяны чалавек, які заляцаецца да дзяўчат менавіта лір рэчак ці азёраў, ці Гарчукі — духі ў абліччы птушак, якія насылаюць непагадзь, ці Кумяльган, які шкодзіць коням..."

■ "Сёння ў выдавецкай справе мастацкай літаратуры адбываецца відавочны крызіс, як ні сумна мне пра гэта казаць. Тут не толькі выявіць новыя імёны складана — захаваць бы, прынамсі, тое, што ўжо ёсць! Мастакам не плоціць, і яны паступова сыходзяць ці пераключаюцца на іншыя рынкі".

Пытанні задавалі Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Пётра ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Барыс КРЭПАК, Алена ЛЯШКЕВІЧ, Наталля ОВАД, Настасся ПАНКРАТАВА.

Журналісткі аўтатур газеты "Культура"

Гэты артыкул атрымаўся на стыку ўбачанага ды пачутага ў двух раёнах: Смаргонскім і Іўеўскім. Мы зноў сутыкнуліся з нестандартнымі творцамі, якія рэалізуюць нестандартныя праекты, так бы мовіць, на апырэджанне павеваў часу. Культурнай Гродзеншчыне ўвогуле ўласціва гнуткая тактыка ў вызначэнні перспектывы развіцця. Пераконваемся ў гэтым не першы раз.

Яўген РАГІН,
Кастусь АНТАНОВІЧ,
Мінск — Маладзечанскі раён Мінскай вобласці — Смаргонскі і Іўеўскі раёны Гродзеншчыны — Мінск / Фота аўтараў

Масткі ўзаемадзеяння

На наступны дзень пасля наведвання Залесся сустрэліся з намеснікам старшыні Смаргонскага райвыканкама **Генадзем Бычко** ў яго працоўным кабінце — каб навесці масткі для больш шчыльнага ўзаемадзеяння нашай газеты і мясцовай культуры. Да гаворкі, натуральна, падключылася і начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі **Таццяна Ражава**.

А пачалі грунтоўную размову з брэндаў. Яшчэ на пачатку года мы пісалі пра Лідскі і Воранаўскі раёны. Сярод іншага, пра вясковыя брэнды і ініцыятыву, якая прыйшла з Гродна і вельмі хутка ўкаранілася. Высветлілася, што на Смаргоншчыне таксама ўсе аграгарадкі займелі свае адметныя мерапрыемствы, звязаныя з іх мясцовасцю і культурнымі традыцыямі.

Генадзь Паўлавіч перакананы: у кожным аграгарадку павінны быць запамінальныя фэсты, на якія не сорамна запрасіць гасцей, бо сельская культура апырэры разлічана не толькі на мясцовага жыхара, але павінна быць цікавай і для турыста.

Найбольш знакаміты з такіх брэндавых аграгарадскіх праектаў — фестываль-кірмаш "Кераміка Крэва", на якім майстры-керамісты з розных рэгіёнаў Беларусі не толькі прадстаўляюць свае вырабы, але і праводзяць майстар-класы для ўсіх ахвотных. Арганічна з ім

спалучылася раённае свята "Пад знакам Лялівы". У выніку цягам аднаго дня можна акунуцца ў атмасферу сярэднявечных рыцарскіх баёў, паслухаць гістарычныя спевы ды музыку, а таксама навучыцца танчыць сярэднявечныя і побытавыя танцы.

У час размовы згадалі, што Смаргонь — гэта беларуская сталіца абаранкаў. Так, менавіта тых, знаёмых з дзіцяціства, суханых хлебабулачных вырабаў. Сумняваюцца ў гэтым не дазваляць Палхлёбкін ды Сыракомля, якія падрабязна апісалі славетную кулінарную традыцыю горада. Чым не выдатны брэнд? Грэх за такі не ўхапіцца. Руплівае кіраўніцтва раёна так і зрабіла — 16 верасня адбыўся першы фестываль-кірмаш "Смаргонскія абаранкі", дзе кожны мог не толькі купіць і пакаштаваць прысмакі, але і самастойна іх зрабіць.

Па актыўнасці і крэатыўнасці сферы культуры Смаргонскі раён адзін з першых у краіне. Гэта не толькі наша суб'ектыўнае меркаванне. Шматлікія грантавыя праекты таму пацвярджаюць. Толькі сёлета тут падалі 10 заявак на гранты ў сацыякультурнай сферы. Выкарыстаны праектныя кірункі (найперш, музей-сядзібай Агінскага ў Залесці) "Польшча-Украіна-Беларусь" і "Літва-Латвія-Беларусь", максімальная сума грантаў у якіх дасягае мільёна еўра. Некалькі заявак атрымалі падтрымку па лініі культуры ў ПРААНайскім кірунку. Прыкладам, гісторыка-краязнаўчы музей атрымаў сродкі на развіццё тэмы "Кірмашовая культура": за кошт сродкаў гранта пашырыцца экспазіцыя, будзе створана інтэрактыўная экскурсія "Смаргонь кірмашовая". А Раённы дом рамстваў за кошт сродкаў ужо зацверджанага гранта набыў ткацкі станок для аднаўлення традыцыі браннага ткацтва. Запускае новы праект і раённая бібліятэка, пра які пагаворым трохі пазней. Карацей кажучы, у грантавай сферы па краіне магчымасцей шмат, галоўнае карыстацца імі так, як гэта робяць у Смаргонскім раёне.

Прыкладам эфектыўнага выкарыстання мясцовай гісторыі і яе ўключэння ў культуру на Смаргоншчыне з'яўляецца тэма Першай сусветнай вайны. Пра знаквы мемарыялаў, створаны тут

За культуру ў Юрацішках адказвае Алена Гурына.

некалькі гадоў таму, мы ўжо пісалі. Але на гэтым мясцовыя работнікі культуры не збіраюцца спыняцца. Некалькі месяцаў таму ў раёне згадвалі першы ўдзел жаночага батальёна пад камандаваннем Марыі Бачкаравай. Ёсць ініцыятыва па стварэнні помніка на месцы яго першай атакі, ажыццяўленне якой запланавана на наступны год. Летась грамадскасць Смаргоншчыны згадала і першыя газавыя атакі, а таксама легендарны самалёт "Ілья Мурамец", падбіты пад Крэвам. Словам, тут стараюцца лавіць моманты. У гэтай справе, як падкрэсліў Генадзь Бычко, многае робяць аматары гісторыі. Такая валанцёрская дапамога ў сферы культуры сёння вельмі важная. Бо не заўсёды атрымаецца падтрымаць работніка матэрыяльна. Прывядзём адзін прыклад. Адно толькі Залесся зарабіла летась сто тысяч рублёў. Частку гэтых грошай накіравалі на стымуляванне работнікаў культуры ў якасці прэмій. Але, як высветлілася, тут не ўсё проста. Згодна з ачыннымі заканадаўствам, калі ў арганізацыі ёсць запавычанасць па бюджэтных выплатах, то пазабоджэжныя сродкі нельга вылучаць у прэміяльны фонд.

(Не)лірычнае адступленне Кастуся Антановіча

Перад нашымі аўтатураўскімі пазнамі стала традыцыяй завітаць на сайты райвыканкамаў. Нежамі ўжо адзначалася, што апошнія гады гэтыя парталы радуюць сваёй інфарматыўнасцю ў сферы работы ўстаноў культуры. На сайце Смаргонскага райвыканкама ўрадавала не толькі гэта — на інтэрнэт-старонцы прадстаўлена паўнаўраўнаважаная версія на беларускай мове, а таксама адмысловая версія сайта, распрацаваная спецыяльна для людзей са слабым зрокам. Вось гэта і ёсць сведчанне сапраўднай дасяжнасці інфармацыі. Чым не прыклад іншым?

Рэжысёры пазітыўных змен

Смаргоншчына ды Іўеўшчына: праекты на апырэджанне

Будынак трабскага асяродка культуры бянтыжыць.

На парадку дня — дабрачыннасць

Але вернемся да праектаў. А больш дакладна — да канкрэтнай сацыяльна-культурнай ініцыятывы. Даведаліся, што раённая бібліятэка на чале з дырэктарам Зояй Дурэйка атрымала грант у рамках праекта ЕС / ПРААН "Садзейнічанне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь" на "арганізацыю асяроддзя для пераадолення сацыяльнай ізаляцыі дзяцей з інваліднасцю з дапамогай стварэння лячэнага тэатра "Праменьчык" у рэжыме онлайн у гарадской дзіцячай бібліятэцы".

Праект ажыццяўляецца не "з нуля". У бібліятэцы з 2003 года працуе клуб "Школа міласэрнасці" для дзяцей з інваліднасцю. Вось толькі для наладжвання магчымасцей зносінаў такіх дзетак на адлегласці не было адпаведнай камп'ютарнай тэхнікі, а абсталяванне для лячэнага тэатра зніслася і састарэла. Ды і само пам'яшканне мае патрэбу ў бягучым рамоне.

На вырашэнне гэтых праблем і пойдучы сродкі гранта. У выніку стварэнне лячэнага тэатра з дапамогай тэхналогіі "Відэаканферэнцыя" дазволіць дзецям з інваліднасцю не выходзячы з дому бачыць і чуць адно аднаго, займацца лячэнымі пастаноўкамі і сумесна апрацоўваць

іх у інтэрактыўным рэжыме, выкарыстоўваючы магчымасці звыклых усім камп'ютара, максімальна набліжаючы зносіны на адлегласці да рэальнай жыццёвай камунікацыі.

Ідэй і ініцыятыў у смаргонскіх бібліятэкараў багата. Яно і не дзіўна — актыўнічаюць не толькі супрацоўнікі гарадскіх, але і 15 сельскіх бібліятэк. Па словах Зой Дурэйка, кадры ў яе кваліфікаваныя: толькі два бібліятэкары не маюць профільнай адукацыі. Ды і тыя працягваюць зацікаўленасць у сваім прафесійным развіцці. Пэўным доказам гэтых слоў стала выстава калажаў "Адвечныя кнігі жыцця душы", прысвечаная 500-годдзю беларус-

кага кнігадрукавання і падрыхтаваным усімі бібліятэкамі раёна. Яе паспелі пабачыць у раённай бібліятэцы.

Вось такая рэжысура па-звычайнаму змен. Застаецца толькі спадзявацца, што далейшая праца бібліятэчнай сістэмы раёна будзе плённай і абдызца без узрушэння магчымых аптымізацый.

(Не)лірычнае адступленне
Яўгена Рагіна

У нашых дварах жыве мужчына, якому няма і сарака гадоў. У яго няма рукі і нагі — штосьці здарылася з ім у арміі, падрабязнасці не тлумачыць. Мужчына гэты выклікае больш чым павагу. Неяк упраўляецца з мыліцай, калі сядзе ў транспарт, дапамогі не просіць, ва ўсім імкнецца

паеся да гэтай справы. Крокі Смаргонскай бібліятэкі ў дадзеным кірунку надаюць надзею.

Калышку ведаюць усё

Трабы — мястэчка славуае. Каралеўскае. Тут нават маецца гісторыка-краязнаўчы музей. На жаль, у час аўтатура да яго не дабраліся. Але не маглі абмінуць іншы асяродак культуры аграгарадка — СДК і бібліятэку. Знаёмства наша пачалі з апошняй. Тут з новага года працуе жаночы клуб “Добрыя сустрэчы”. Кожную чацвёртую нядзелю пару дзясяткаў жанок збіраюцца, каб абмеркаваць не толькі жыццёвыя праблемы, але і мясцовыя традыцыі, кніжныя навінкі, паспяваюць народныя

усе. Ён — рэжысёр народнага тэатра, што дзейнічае пры мясцовым СДК. У сферы культуры больш за 20 гадоў. У чымсьці Міхаіл Станіслававіч нагадвае літаратурных герояў Васіля Шукшына. Такі ж апантаны ўласнай прафесіяй. З 2003 года пачаў працу з тэатральным калектывам, якому ўжо праз чатыры гады прысвоілі званне народнага. У гэты самы час была створана і спадарожнікая дзіцячая тэатральная група, якая цяпер складаецца з 9 чалавек (туды ўваходзяць школьнікі з 5 па 11 клас).

Пра тое, што тэатр сапраўды народны, сведчыць і склад яго ўдзельнікаў — тут табе і настаўнікі, і спецыялісты СВК, — і запатрабаванасць пастановак мясцовай супольнасцю — часцяком людзі звярта-

дзэртным адпачынку. А вось дырэктар СДК пакуль няма — папярэдні кіраўнік перайшла ў школу.

Пра людзей мы распавялі. Цяпер — пра стан будынка, дзе месціцца бібліятэка і клуб. Ён да такой ступені лядашчы (асабліва ў “клубнай палове”), што становіцца страшна за яго наведвальнікаў. Сітуацыя не мяняецца цягам апошніх гадоў. Ремонт не дапаможа, бо нельга давесці да ладу тое, што амаль спархнела. На будоўлю з нуля няма, натуральна, грошай. А вольныя памяшкання ў Трабах таксама няма. Застаецца здзіўляцца і склад яго ўдзельнікаў — тут табе і настаўнікі, і спецыялісты СВК, — і запатрабаванасць пастановак мясцовай супольнасцю — часцяком людзі звярта-

ветэранаў, якому акампаніруюць настаўнікі музычнай школы.

Асноўваючы інфармацыю, незаўважна пад’ехаў да шыкоўнага будынка СДК. Слова, вынесеныя ў падзаглавак, мы заўважылі якраз сярод інфармацыйных стэндаў СДК аграгарадка Юрацішкі. Пра кіраўніка ўстановы і свята “Добры дзень, суседзі!” мы нядаўна пісалі. Не грэх зноў вярнуцца да тэмы. **Алена**

Гурына, якая лічыць

У кожнай бібліятэцы сваё ўяўленне пра 500-годдзе кнігадрукавання.

Бібліятэкар з Трабаў Святлана Макацэвіч.

Намеснік старшыні Смаргонскага райвыканкама Генадзь Бычко — пра рэальныя перспектывы.

Рэжысёр народнага тэатра Міхаіл Калышка ведае выйсце з крызісу.

Зоя Дурэйка: “Праект пачынаецца з сертыфіката”.

застацца самастойным, аб’ездзіць з сябрамі ўсю Беларусь. Калі раз-пораз бачу яго жываю хаду, усё мае фізічныя болы пдаюцца мне дробязьмі ды нічымі... Пра што хачу сказаць? Мы вельмі мала пішам пра такіх звычайных мужных людзей. Пра спрыяльны асяродак для іх пішам яшчэ радзей. Сітуацыю выпраўляць трэба, бо праблем тут шмат. І не толькі ў пандах справа. У замежжы людзі з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі з дзяцінства ўяўляюць у варункі культурнага жыцця. Яны маюць, спяваюць, наведваюць тэатры ды кіназалы і не адчуваюць сябе адарванымі ад грамадства. Мы ж толькі падсту-

песні. Актыўна бібліятэка працуе і з дзецьмі. Мы якраз размінуліся са школьнымі кніжнікам, якія займаліся чытаннем у голас — без усялякага прымусу, бо ім гэта цікава. Бібліятэкара ў Трабах завуць **Святлана Макацэвіч**, яна пераехала сюды некалькі месяцаў таму з Сурвілішак — пасля таго, як там закрылі школу і бібліятэку. Святлана Генрыхайна зазначыла, што паступленні літаратуры зменшыліся, тым не менш выбар у чытача маецца неаблагі. Дарэчы, пра чытачоў — іх у бібліятэцы налічваецца блізу 600. Паспрабуй знайсці час для кожнага!

У наваколлі вёскі Трабы Міхаіла Калышку ведаюць

юцца і просяць, каб арганізавалі дадатковыя паказы. Бо і спектаклі цікавыя, і ўваходныя білеты маюць хутчэй сімвалічны кошт: 2 рублі на дарослае і рубель на дзіцячае прадстаўленне. Пра народнасць сведчаць і дэкарацыі. У тым сэнсе, што зроблены яны за свой кошт, сваімі рукамі. А галоўны клопат Міхаіл Калышка бачыць у тым, каб людзі пачалі думаць. У гэтым і заключаецца, на яго думку, звышзадача рэжысёра. Была ў Міхаіла Станіслававіча ідэя напісаць п’есу пра надзённае. Вось толькі часу бракуе.

Дарэчы, мастаком-пастаноўшчыкам народнага тэатра на палову стаўкі працуе жонка Міхаіла Станіслававіча, якая цяпер у

працу работніка культуры шчасцем, таго варта. Бываюць клубы шыкоўныя па знешнім выглядзе і тэхнічным забеспячэнні, але нейкія сумнаватыя ды не надта прывабныя. Натуральна, “настрой” кабінетаў і залаў залежыць ад характару людзей, якія тут працуюць. Дык вось, Дом культуры ў Юрацішках нагадвае ўсешму добрага сябра. Чача быць побач з ім і радавацца паўнаватраснаму жыццю. А яго ў Юрацішках менавіта такое. І “рэжысёр” яго — Алена Вацлаваўна.

На момант нашага візиту клубнікі рыхтавалі да памяненнага ўжо свята. Выбавілі дываны, выпалкі штосьці смачнае, удакладнялі сцэнарый ме-

шчасце, таго варта. Бываюць клубы шыкоўныя па знешнім выглядзе і тэхнічным забеспячэнні, але нейкія сумнаватыя ды не надта прывабныя. Натуральна, “настрой” кабінетаў і залаў залежыць ад характару людзей, якія тут працуюць. Дык вось, Дом культуры ў Юрацішках нагадвае ўсешму добрага сябра. Чача быць побач з ім і радавацца паўнаватраснаму жыццю. А яго ў Юрацішках менавіта такое. І “рэжысёр” яго — Алена Вацлаваўна.

На момант нашага візиту клубнікі рыхтавалі да памяненнага ўжо свята. Выбавілі дываны, выпалкі штосьці смачнае, удакладнялі сцэнарый ме-

дзейнасці. Да слова, нічога новага не вынайшлі. Кожнаму прафесіяналу вядомы алгарытм поспеху. Усё так, Алена Вацлаваўна атрымала ў свой час вышэйшую адыкацыю і добра разумела, для чаго яна павінна жыць і працаваць у вёсцы. Для таго, каб кожны вясковец пачуваў сябе патрэбным і важным. Каб людзі, што нястомна працуюць на зямлі, часцей усміхаліся і хадзілі ў гасці адзін да аднаго. Канешне, для такой высакароднай місіі патрэбна каманда. Алена Гурына яе стварыла, сабрала вакол сябе маладых: і акампаніятара, і мастака кіраўніка. Плошча перад СДК стала месцам пастаянных летніх сустрэч і сумесных добрых спраў ці не ўсяго раёна. Чаму на дыскаці ў Юрацішкі едзе моладзь не толькі з іншых вёсак, але і з раённага цэнтра? Таму што і вядучыя вечарын не павіннасць адбываюць, і музыка тут — не горш, чым у горадзе. Тое ж і з дысцэплінай, якая апрох жалежнай іншай і не бывае. Вось і атрымліваецца: любяць Гурскую з паплетнікам, і яны любяць і працу, і людзей. Адсюль — і шчасце. І хто сумняваецца, што шчасце гэтае — заўжды неспакойнае?

Агульнае (не)лірычнае заканчэнне
Спадабаліся словы Генадзя Бычка, які заўважыў: “Што казаць пра планы, якія так і застануцца на паперы? Трэба рабіць патрабную справу, пра якую пасля не сорамна і свету распавесці!” Цалкам пагаджаем з гэтай думкай. А ў апошнім выпуску аўтатура даведаемся пра шляхі папулярызаванні культуры ў лўі і падсумуем наш шматгадовы праект.

У Лідзе правялі фестываль кніг, на Мсціслаўшчыне кітайцаў вучылі беларускімі танцамі, Сынкавіцкай царкве споўнілася 610 гадоў, прафесійнае свята бібліятэкары краіны адзначалі на мінулым тыдні вярчоркамі ды кніжныхымі начамі. "К" разбірае лісты ў рэдакцыю з навінамі культурнага жыцця ў рэгіёнах.

Вераніка МОЛАКАВА

Метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу **Астравецкай** раённай бібліятэкі Галіна Францкевіч падзялілася ўражанямі ад таго, як у горадзе ўпершыню адсвяткавалі Дзень дуба. У лесапаркавай зоне, што была гапоўнай пляцоўкай мерапрыемства, бібліятэкары адкрылі жалудовую кавярню. Там разам з гарачым напоем выдавалі яшчэ і рэцэпты страў, якія можна прыгатаваць з дубовых пладоў: кісель з жалудовай кавы, суп жалудовы малочны, бліны з жалудовай мукі, галушкі жалудовыя з салам. На сцэне ў лесапарку тым часам праходзіў канцэрт "Хвіліна славы", ішлі тэатралізаваныя прадстаўленні, літаратурныя выставы кніг і публікацый, конкурсы і гульні для дзяцей.

Вёску **Мазалава** Мсціслаўскага раёна наведала кітайская дэлегацыя — рэктары ўніверсітэтаў, дырэктары школ, выкладчыкі з горада Ухань (правінцыя Хубэй). Як патлумачыў кіраўнік гуртка Мазалаўскага сельскага дома культуры Андрэй Струнчанка, візіт замежных гасцей арганізавала генеральны дырэктар таварыства з абмежаванай адказнасцю "Новы шлях" Ван Юйцюань, якая 9 гадоў таму прыехала ў Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію ў Горкі вывучаць рускую мову і ўпадала гэтыя мясціны.

Прадстаўнікі дэлегацыі падчас свайго першага падарожжа па Беларусі наведалі Віцебск, Горкі, Магілёў, Мінск, Мір, Нясвіж. Пасля канцэрта ў Мазалаўскім СДК з удзелам ансамбля народнай песні і музыкі "Вераснянка", жаночага клуба "Залаты ўзрост" і выкладчыкаў мясцовай дзіцячай школы мастацтваў кітайскіх гасцей вучылі побытавым танцам і ігры на цымбалах.

Метадыст **Карэліцкай** раённай бібліятэкі Наталля Казарэў распавяла пра "Бібліячыжоркі-2017" — у чытальнай зале адкрылі выставу вышываных карцін і сурвэткаў, а на аб'екце "пабудавалі" хату, куды можна было зайсці па стравы беларускай кухні. Наведвальнікі сустрэліся з паэтам і музыкантам Уладзімірам Цануніным, зайшлі на майстар-класы і кансультацыі па вырабах з гліны, саломалляценні, вышыўцы стужкай. Таксама акуліліся ў гісторыю

Сынкавіцкую царкву пабудавалі 610 гадоў таму.

Жалуды і друкары

Модны паказ у Астраўцы на Дзень дуба.

У вёсцы Мазалава з культурай Беларусі знаёмілі гасцей з Кітая.

"Вар'яцкае чаяванне" ў бібліятэцы ў пасёлку Сапоцкіне.

Ашмянны святкуюць 500-годдзе беларускага кнігадрукавання.

нацыянальнага адзення на выставах майстроў Карэліцкага Дома рамёстваў і раённага краязнаўчага музея. Да мерапрыемства далучылася і дзіцячая бібліятэка, якая арганізавала для малельных чытачоў і іх бацькоў выступленне народнага ляльчана тэатра "Батлейка", пакой хахаў, роспіс аквагрэмам, а таксама гульні з пляцоўку, правяла майстар-клас па пліценні фенечак, лялек-абярэгаў.

Пружанская цэнтральная бібліятэка імя Мікалая Засіма арганізавала "Ноч кніжных гурманаў" — літаратурны салон, дзе адбываюцца чытанні за кубачкам кавы ці пад жывую музыку (на вечар запрасілі саксафоніста Сяргея Більшэвіча і гітарыста Уладзіміра Грышкевіча), працуе "Адкрыты мікрафон", каб кожны мог падзяліцца сваімі любімымі вершамі. Скончылася "Ноч" праглядам буктэіляраў — відэаролікаў пра кнігі з фондаў бібліятэкі.

Як адзначылі супрацоўнікі ўстановы, напярэдняй гэтага свята яны правялі для школьных настаўнікаў, што выкладаюць гісторыю рамёстваў далучылася і дзіцячая бібліятэка, якая арганізавала для малельных чытачоў і іх бацькоў выступленне народнага ляльчана тэатра "Батлейка", пакой хахаў, роспіс аквагрэмам, а таксама гульні з пляцоўку, правяла майстар-клас па пліценні фенечак, лялек-абярэгаў.

Бібліяноч адбылася ў **Сапоцкінскай** гарадской публічнай бібліятэцы-цэнтры турызму і краязнаўства. Яе супрацоўнікі тэмай мерапрыемства абралі знакамты літаратурны твор "Аліса ў краіне цудаў", таму госці бавілі час тым, што гулялі ў каркет ці картачны джокер, фарбавалі белыя ружы ў чырвоны колер, удзельнічалі ў майстар-класах па выпечцы вафляў і завяршылі вечар "Вар'яцкім чаяваннем". Такой навіной падзялілася гапоўны бібліятэкар па арганізацыйна-маркетынгавай дзейнасці Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйна-

га цэнтра Галіна Трубочык. Яна распавяла яшчэ і пра тое, што прафесійнае свята на мінулым тыдні бібліятэкары рэгіёна адзначылі наведаннем Музея пісанкі ў Сапоцкіне і Музея беларускага ручніка ў **Зарачанскім** доме народнай творчасці.

"У багатым зборы *Гродзенскага калекцыянера Станіслава Іванавіча Ускова прадстаўлена форма разнастайных ведамстваў і арганізацый СССР, а таксама форма Савецкай Арміі, флоту і авіяцыі, якая выкарыстоўвалася ў 1950 — 1980-х гг. Можна ўбачыць рэдкія элементы формы супрацоўнікаў чыгуначнага транспарту, пілотаў грамадзянскай і ваеннай авіяцыі, шахцёраў, грамадзянскіх маракоў і нават службы на барашыбе з навальніцамі і градам!* Цікавая форма школьнікаў і навучнікаў прафесійна-тэхнічных вучэльняў рэспублікі СССР. Прадстаўлена таксама ваенная форма і форма слыховых ведамстваў: традыцыйная

белага колеру міліцэйскага гімнасцёрка і форма салдата паветрана-дэсантных войскаў 1960-х гг. Экспазіцыя грунтоўна дапоўненая цікавымі элементамі ваеннага рыштунку і плакатамі", — распавяла бібліятэкар.

У вёсцы **Сынкавічы** Зэльвенскага раёна адзначылі 610-годдзе царквы-крэпасці Святога Архангела Міхаіла. Епіскап Гродзенскі і Ваўкавыскі Арцёмій правёў літургію, пасля якой адбыўся хросны ход вакол храма. Завяршылася святкаванне канцэртам духоўнай і свецкай музыкі з удзелам салістаў Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, а таксама сталічнага ансамбля "Арнамент", хора духавенства Гродзенскай епархіі і ансамбля "Аксіёс". Пра гэта напісала ў рэдакцыю "К" загадчык аддзела пра звязі народнай творчасці Зэльвенскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці Алена Ламека.

Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання ў **Ашмянках** раённая бібліятэка правяла літаратурна-тэатралізаванае свята "Паклонімся беларускаму слову". Загадчык аддзела маркетынгу ўстановы Наталля Садоўская распавяла, што супрацоўнікі мясцовага цэнтра культуры нагадалі прысутным пра дзейнасць Францыска Скарыны, гімназісты чыталі вершы беларускіх класікаў, выступілі настаўнікі Ашмянскай дзіцячай школы мастацтваў.

Гарадская дзіцячая бібліятэка **Ваўкавыска** ўстанавіла на мінулым тыдні для сваіх наведвальнікаў правяла "Чытаем і гаворым па-беларуску". Дзевяцікласнікі СШ № 4 чыталі вершы Янкі Купалы, бібліятэкары знаёмілі школьнікаў з адметнымі фактамі з жыцця і літаратурнай дзейнасці паэта.

У аграгарадку **Сямёнавічы** Уздзенскага раёна адбылося свята "Мая ўлюбёная вёсачка", пра што напісаў нам Міхаіл Чыгур. Гісторыя мястэчка вялікая — упершыню Сямёнавічы былі згаданы ў пісьмовых крыніцах 440 гадоў таму. Цяпер самому малодшаму жыхару вёскі — Міхаілу ў сям'і Булгак — споўнілася два месяцы. Найстарэйшая жыхарка — 90-гадовая Зінаіда Марковіч. Падчас свята ў адным з двароў мясцовай жыхары арганізавалі выставу прац Ірыны Сухаверка — лаўрэата шматлікіх творчых конкурсаў раёна і вобласці. Яе муж Лявон Сухаверка сам змайстраваў для вялічнай экспазіцыі трактар.

400-гадовы юбілей адсвяткаваў аграгарадок **Кватары** Бераставіцкага раёна. Па словах Святланы Ганчаровай, з гэтай нагоды энтузіясты-краязнаўцы пры падтрымцы адміністрацыі Пагранічнага сельвыканкама і прадыямства "Пагранічны-Агра" ўстанавілі памятны знак і заклалі побач з ім капсулу з пасланнем для нашчадкаў.

Упершыню пад адкрытым небам у **Лідзе** прайшоў фестываль кнігі "Зоркі лідскіх небасхілаў", прымеркаваны да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання і да Дня бібліятэк Беларусі. "Аб вялікім выхавальным значэнні Бібліі і ўвогуле кніг гаварылі прадстаўнікі правапастановага і каталіцкага духавенства — сакратар Лідскай епархіі прапастэрый Максім Цыгель і ксёндз Фарнага касцёла Увжвання Святога Крыжа Віталій Сідорка. З гісторыяй друкарскай справы на Лідчыне і з сучасным кнігадрукаваннем азнаёміў прысутных дырэктар Лідскай друкарні Мікалай Пякарскі. У ролі Францыска Скарыны выступіў мастак-пастановаўчык і акцёр народнага драматычнага тэатра Палаца культуры горада Ліды Алег Лазоўскі", — піша загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы Дар'я Марцінкевіч.

Часы не выбіраюць, у іх спяваюць і вяшчаюць

Мянушкай “ПАМІДОРАЎ” Аляксандр Крывашэў абзавёўся ў глыбокім юнацтве, калі на адной з вечарынак разам з пріяцелем дэманстраваў балетныя па пад песню гурта “ДДТ” аб тэрарысце Іване Памідораве. Пасля гэтага папярэдняю мянушку “Амерыканец” змяніла новая, а праз гады папулярны радзійшчык, які вырашыў заняцца публічным музыцыраваннем усур’ёз, зрабіў яе сваім псеўданімам, пад якім Аляксандра ведаюць аматары року, рэпу, FM, ТБ і рэкламных аб’яваў. “У неба” сёння мы адправімся з ім.

Алег КЛІМАЎ / Фота аўтара

Суцэльнае радзіе

— Радзіе — тваё прызнанне?

— Я люблю гэтую працу. Мне падабаецца, калі ёсць “стрымы” — прамыя трансляцыі, запісы “жывых” эфіраў, і цяпер яны нярэдка уваходзяць у мае абавязкі. На тых станцыях, дзе даводзілася працаваць раней, — скажам, “Бі-Эй” і “Альфе” — я, у асноўным, забяўляў слухачоў.

— Якая з іх успамінаецца часцей?

— Я яшчэ і на “Беларускай маладзёжнай” працаваў, прычым з вялізным задавальненнем. “Бі-Эй” да 1997 года — суцэльны фантан ідэй у яго супрацоўнікаў, выкід здаровай энергіі. Усё, што цяпер адбываецца на нашых радзіестанцыях, было закладзена — аправавана і рэалізавана — менавіта на “Бі-Эй”. Між іншым, першыя словы ў эфіры “Альфы” былі вымаўленьня менавіта мною: нешта кштальту “Добрай раніцы, гэта “Альфа Радзіе”, 107,9 FM”. Нейкія... правільна няправільныя мы былі, без усіх гэтых плэй-лістоў, фарматаў-нефарматаў. Весела жылі.

— Хачу запытацца: сумленне ў Памідорава ёсць?

— ...Мабыць. А ў чым падвох?

— Я да таго, калі прастаўляцца будзеш? Гэта ж я цябе сасватаў на тваё цяперашняе месца працы! Хоць бы якой самай маленькай бутэлекчай туалетнай вады ад Алекса Дэвіда аддзячыў...

— Будзь ты, Клімаў, альтруістам, не стаў бы нагадваць пра тое, што мяне і так пастаянна грызе, з-за чаго я дрэнна сплю ночамі. А бутэлекка для цябе ўжо даўно прыгатаваная, прычым нармальнага памеру, і не вады, і не ад Дэвіда. Таму заходзь.

— Дамовіліся. У завяршэнне тэмы пра наша FM-радзіе: ці здольнае яно змяняцца ў лепшы бок?

— Толькі тады, калі людзі, якія на ім працуюць,

перастануць проста “адбываць нумар”, адмовяцца ад заезджаных клішэ і пачнуць фантазіраваць, прадумляць нешта арыгінальнае. FM-радзіе выдатна сябе адчувае і развіваецца ва ўсім свеце, у нас жа нейкая стагнацыя: адны і тыя ж граблі, адны і тыя ж прыёмы, відавочна не хапае крэатыву, новых формаў. Ну колькі можна эксплуатаваць віктарыны з розыгрышамі прызоў, гэта ж заўчорашні дзень?

Справы рэжысёрскія

— Тваім голасам сёння кажа і “БелБізнес-Чэнэл”, створаны на платформе расійскага тэлеканала RBC...

— Шмат чаго маім голасам казалі і кажа, у тым ліку і рэкламныя ролікі на радзіе і ТБ. Мне цікава займацца агучкай, асабліва калі трэба вымавіць які-небудзь спецыфічны, “загорнуты” бізнес-тэрмін. У такія хвіліны я сабой ганаруся — слухаецца яшчэ язык!

— Ці пазнаюць голас Памідорава незнаёмыя табе людзі, ці рэагуюць неяк?

— Здаралася іншае. Далусцім, сяджу я ў нейкай вялікай кампаніі, пра штосці гучна кажу, і нехта раптам з таго боку стала “кідае”: “Авоі, я падумаў, што радзіе ўключылі...”

— Твая спецыяльнасць — рэжысура драмы, ты скончыў курс Валерыя Раеўскага. Не шкадуеш, што ў гэтай галіне ў цябе не склалася?

— Чаму не склалася? У нейкіх пастаноўках я ўдзельнічаў, дапамагаў сее-тое здымаць, не выключана, што і ў будучыні нешта зраблю ў гэтай сферы. Ды і ўсе свае выступы, музычныя праекты, у якіх быў заняты, я ў пэўнай меры рэжысіраваў. А па тэатрах хадзіць баюся, таму што адразу кідаюцца ў вочы ўсё “касыкі” — калі, напрыклад, пастаноўшчык не дакапаўся да таго, што закладзена ў п’есе. Зрэшты, ён жа можа мне запытаць: маўляў, “а я так бачу”.

“Палёты” ў мінулае, сучаснасць і будучыню з голасам айчыннага радзіе і тэлебачання

■ Аляксандр “Памідораў” Крывашэў, 45 гадоў. Нарадзіўся ў Мінску. У 1994 годзе скончыў Беларускаю акадэмію мастацтваў (цяпер Беларуска дзяржаўная акадэмія мастацтваў). Лідар гуртоў “П’яныя гасці” і Pomidor/Off.

У чаканні натхнення

— Нашу музыку слухаеш?

— Нячаста. Апошняя, што я адкрыў для сябе, — праект Mustelide. Падабаюцца некаторыя рэчы гурта Trubetskoу.

Яшчэ нейкіх думак ад мяне чакаеш? Як мне здаецца, раней беларускія музыканты больш адзін з адным кантактавалі. Цяпер пераважаюць зносіны праз інтэрнэт. Новае пакаленне больш учпістае да трэндаў — праўда, ужо не ведаю, у плюс гэта яму занесці ці ў мінус: ідучы за кан’юнктурай, можна так і не нарадзіць сябе як артыста з уласцівым толькі табе творчым почыркам або загубіць яго зародкі. Па-добраму зайздросчу таму, што ў моладзі сёння значна

больш магчымасцяў для выступу на замежных фестывалях, для таго, каб заявіць пра сябе ў тамтэйшым музычным жыцці. Але вось толькі асяржжымі трэба пры гэтым быць. Сумы вопыт гурта The Toobes — ранні і маладыя таленты, якія ірванулі некалькі гадоў таму ў польскую музыку, — паказу, што трэба валодаць пэўнымі якасцямі, каб цябе не змагла перамалоць такая жорстка машына, як шоу-бізнес. “Тубсаў” ён знішчыў: гурт “знамаўся”, граючы канцэрты ледзь не кожны дзень.

— Ёсць настальгія пастых часах, калі збіраліся разам вяршы айчыннага андэрграўнда — на фестывалях, на якіх-небудзь знакавым клубным канцэрце?

— Хаменка, Кулінковіч, Вольскі, Кругло-

ва, Камоцкая, Варашкевіч, Корань і іншыя ў адным флаконе? Ёсць прыемныя ўспаміны. Аднак не сцерліся з памяці і нейкія рознагалосці, падставы і кідалава, нявыкананы абяцанні. Але добрага, вядома ж, было больш. Мы сталефануваемся, па магчымасці маем зносіны “ужывую”, раптоўна сустракаем на вуліцы або нейкіх мерапрыемствах. А ў наступным годзе сёй-той з толькі што названых плануецца сабрацца для рэалізацыі цікавага праекта, але падрабязнасці пакуль адкрываць не буду.

— Якія свае гады ў музыцы лічыш найбольш плённымі?

— Д’ябал яго ведае... У п’лер загнаў бы песні “Цуд на Каляды”, “Быць беларусам”, “Дзень без гарэлкі”, “Радзіе”.

— Цяпер нешта прыдумляецца?

— І не пішу, і не выступаю. Няма сапраўдных тэм, аб якіх хацелася б напісаць песню або адштурхнуцца ад іх, няма за што зацапіцца. Боязна нават: часам задумваешся, можа, ужо вычарпаўся? Але не, фразачкі нейкія — і меладычныя, і тэкставыя — на розум прыходзяць. Наогул, па сабе ведаю: калі не пішацца, лепш нічога і не вышкіскаць, таму што ў выніку такое нудоце атрымаецца, такі змрок... Падобныя прастой ў мяне ў жыцці ўжо бывалі, усё пройдзе, шкада толькі страчанага часу. Да таго ж, я яшчэ і гультай ладны. Вунь, струны на гітары трэба памяняць — дык мяняю ўжо больш за месяц.

І гурт Pomidor/Off даўно не даваў канцэрты. “П’яныя гасці” — праект спецыфічны, “лятучы”. Раз — узяцелі, прыжамліліся, адыгралі, паляцелі; два — узніклі ў іншым месцы. Але гэта таксама рэдка адбываецца. З акустычнымі праграмамі часам выступаю, адна з апошніх прайшла ў клубе “Баба Люба” Растова-на-Доне.

— Pomidor/Off так і не стаў канцэртным рэгулярна канцэртным калектывам?

— Усе яго ўдзельнікі вельмі занятыя людзі — сем’і, праца, іншыя праекты. Ды і дзе выступаць: у чатырох з паловай мінскіх рок-н-рольных клубах? Ілюзіі наконце Pomidor/Off я не маю: з’явіцца новы матэрыял — запішам, прэзентуем яго парай канцэрцікаў — і зноў на дно.

— Не пішацца, не выступаецца... Аднаведна, які ў цябе цяпер настрой?

— Аднаведны! Спакойны, у большай ступені нават добры. У мяне ж шмат чаго і прыемнага адбылося за апошні час, але пра тое я табе распавядаю толькі тады, калі ты выключыш дыктафон.

— Выключаю...

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 9.)

Відавочна, што поспех комплексу — у ідэальным спалучэнні камерцыйных аб'ектаў з культурнымі ўстановамі. Мяркуюць самі: сёння ў друкарні, дзе калісьці наносілі фарбавыя адбіткі на тканіны, побач з танцавальнымі студыямі, інтэрактыўным музеем навукі, іншымі турыстычна-забаўляльнымі цікавосткамі дзейнічае змястоўны Музей фабрыкі са 140-гадовымі ткацкімі станкамі. Шмат старадаўніх будынкаў займаюць рэстараны, сувенірныя крамы, фітнэс-цэнтры. У прадзільным цэху, дзе некалі Вайда здымлаў уражальныя прамысловыя сцэны, — эксклюзіўны гатэль і канферэнц-цэнтр. На тэрыторыі ёсць таксама шматзальны кінатэатр, тэатральная пляцоўка, названы вышэй Музей горада Лодзі з цудоўнай лаўндж-зонай у садах палаца Пазнаньскага і Музей мастацтваў MS².

Апошні месціца ў былым ткацкім цэху, прапануючы наведвальнікам калекцыю сучаснага мастацтва. У ёй, дарчы, ня мала работ Уладзіслава Страмінскага — знакамітага авангардыста і тэарэтыка ўнізма, які нарадзіўся ў Мінску. Калекцыя сучаснага мастацтва таксама прадстаўлена і ў палацы Пазнаньскага, дзе беларусам будзюць асабліва цікавыя арыгіналы Марка Шагала.

У "Мануфактуры" я бачу магчымую будучыню для вуліцы Кастрычніцкай у Мін-

Новы цэнтр Лодзі рыхтуецца да EXPO-2022.

шта мне падказвае, што электрастанцыя, якая яшчэ дзясятка гадоў таму псавала аблічча цэнтры, у хуткім часе стане адметнасцю горада, па якой Лодзь будзюць пазнаваць у свеце.

Схаваць вакзал, каб...

...знайсці ў цэнтры горада тэрыторыю ў 100 гектараў пад новыя аб'екты. Напрыклад, для мерапрыемстваў выставы International EXPO-2022, на правядзенне якой Лодзь падала заяву і стала асноўным кандыдатам — нароўным з аргентынскім Буэнас-Айрасам і амерыканскім Мінеапалісам. Як паведаміла журналіс-

Першы віцэ-мэр Лодзі Томаш Трэла бачыць у магчымай перамоце шыкоўны пачаткі: "Дадатковае фінансаванне паскорыць перапрафіляванне і рэстаўрацыю былых прамысловых комплексаў. 80% будынкаў, якія рыхтуюць да міжнароднай падзеі, будзюць надалей эксплуатавацца горадам. Да ўсяго, сусветная падзея прывядзе ў Лодзь шмат турыстаў".

Ужо сёння пры грашовай падтрымцы Еўрасаюза рэвіталізацыя пашырылася з адзінкавых аб'ектаў на цэлыя кварталы. У новым цэнтры ўзводзіцца "Брама места" — бізнес-цэнтр з прычэпам на буйныя кампаніі, што

Хэштэг #рэвіталізацыя

Як тэкстыльную індустрыю пераўтварыць у турыстычную

Рынкавая плошча "Мануфактуры".

Адна з фабрык ператворана ў гандлёва-рэстаранны комплекс.

"Лодзь-фабрычная" чакае пасажыраў.

ЕС-1 — перабудаваная электрастанцыя.

140-гадовыя ткацкія станкі ў музеі фабрыкі.

ску, для шматлікіх беларускіх райцэнтраў з закінутымі прамысловымі будынкамі, якім так і не знаходзіцца прымянення. Зразумела, Лодзь — не першапраходзец у рэвіталізацыі індустрыяльных аб'ектаў: з варыянтамі іх перапрафілявання можна сутыкнуцца ў многіх краінах свету. Сутнасць польскага ўзору — у падтрымцы камерцыйнымі ўстановамі культурных феноменаў. Гэта той выпадак, калі грошы, укладзеныя адной кампаніяй, пачынаюць прыцягваць у горад дадатковае фінансаванне з розных крыніц, якое накіроўваецца на іншыя тамтэжыяныя праекты. У выніку, горад паступова змяняе сваё аблічча і культурнае напавненне.

Электрастанцыя ад Дэвіда Лінча

Будынак першай гарадской электрастанцыі Мінска разабралі пад узвяздзен-

не гатэлю, які дасюль так і не адкрыўся. У цэнтры Лодзі высла непрацуючай электрастанцыі, якая давала гораду энергію з 1907 па 2001 год, доўгі час муляла вока гараджанам.

Журналісты з Беларусі сталі аднымі з першых наведвальнікаў перабудаванага аб'екта: для шырокай публікі цэнтр яшчэ не адкрыты. Муры электрастанцыі і комін пакінулі ў першапачатковым выглядзе, улісаўшы іх у сучасную архітэктурную рэвіталізацыю закрунула не толькі будынак, але і вялікую прылеглу тэрыторыю, на якой з'явіліся рэкрэацыйныя зоны і арт-аб'екты ў індустрыяльным стылі. Праект даверылі вядомаму архітэктару з Люксембурга Робу Крые. Той падчас працы шмат раіўся з польскімі і замежнымі дызайнерамі, а таксама з выдатнымі дзеячамі мастацтва — у прыватнасці, з самім Дэвідам Лінчам!

Кіраўнік аддзела маркетынгу ЕС-1 Міхал Кендрэскі распавядае, што комплекс гатовы недзе на 70%: "Працу ўжо ўсходняе крыло з канферэнц-заламі для дзелавых сустрэч, заходняе крыло з інтэрактыўным Музеем навукі і тэхнікі, які дазволіць дзецям і дарослым даведацца пра здабычу энергіі, пра розныя хімічныя і фізічныя працэсы. Яшчэ праз два гады завершыцца будаўніцтва Нацыянальнага цэнтрына кінамастацтва". Нездарма назва цалкам гучыць, як "ЕС-1 — Лодзь — Горад культуры". Яшчэ тут будзе дзейнічаць найсучасныя планетарый і кінатэатр, тэатральная пляцоўка, цэнтр коміксаў і камп'ютарных гульняў. Былую машы-

ж многія офісныя работнікі прыязджаюць з Варшавы ў цэнтр суседняга ваяводства. Вось яшчэ адзін прасты сакрэт, як вырастаць малая беларускія гарады ад відавочнай залежнасці ад Мінска. Разумею, што ў Барысаве, Слуцку ці іншым беларускім райцэнтрах не той размах прамысловых аб'ектаў ды крыніц фінансавання (у параўнанні з Еўрасаюзам), але прыклад Лодзі ўсё адно можа быць для нас карысным. Багатая гісторыя і навагарскі погляд на захаванне прамысловай спадчыны здатныя прыцягнуць у горад людскія рэсурсы, пазабюджэтнае фінансаванне і адначасова даць штуршок для новага вітку развіцця культурных аб'ектаў па-за межамі сталіцы.

там супрацоўнік аддзела EXPO-2022 мэрыі Лодзі Марта Пжывара, перабудова чыгуначнай станцыі "Лодзь фабрычная" падаравала гараджанам не толькі самы сучасны вакзал у Еўропе, але і абшар, на якім ствараецца новы цэнтр старадаўняга горада. "Гэта дае нам рады збалансаваць для гараджан працоўныя магчымасці і культурны адпачынак. А ў дачыненні да EXPO — сканцэнтраваны асноўныя мерапрыемствы міжнароднай выставы на адной тэрыторыі", — дадала супрацоўніца.

(Заканчэнне. Пачатак у №19 — 37.)

Галгофа Алеся Карачуна

У сваім даследаванні трагічнага лёсу журналіста і літаратара “маладнякоўца” вядомы мастацтвазнаўца і гісторык мастацтваў Барыс Крэпак вывёў нямаля новых фактаў, дзякуючы якім амаль сцёртая з гістарычнай памяці постаць ахвяры сталінскага тэрору набывае ў нашай сьвядомасці выразны абырысы. Пра акалічнасці смерці Алеся Карачуна і далейшы лёс сям’і — у заключнай частцы газетнай версіі раздзела з яго кнігі з рабочай назвай “Юрый Карачун. Больш чым мюзей”, якая прысвечана сыну героя публікацыі — знакамiтаму дырэктару Мастацкага музея.

“Падзялілі вопратку маю між сабою...”

Мы ніколі не даведаемся пра апошнія хвіліны жыцця блызнага асуджанага Алеся Карачуна. Не спазнаем, што ён адчуваў пасля вынясення жорсткага прысуду, як правёў напружаныя дні перад выкананнем, як сябе паводзіў, калі яго вывядзілі на расстрэл. Але агульнуо карціну гэтай жудаснай экзекцыі дапамагае аднавіць кніга рускага гісторыка Аляксея Цеплякова “Працедура: выкананне смяротных прысуду ў 1920 — 1930-х гадах”. У эпоху сталінскага тэрору існавалі стандартныя патрабаванні да правядзення расстрэлу, і супрацоўнікі НКВС наўхільна выконвалі гэтыя інструкцыі — хіба што за адным выключэннем.

Асуджаным па рашэнні Тройкі вырак аб’яўляўся толькі на месцы пакарання. Расстрэл лічыўся найбольш хуткім і зручным спосабам для масавых знішчэнняў людзей. Яго тэжніка ад грамадства хавалася. Сакрэтнасць пакарання смерцю пацвярджалася тэрміналогіяй. Уласна, слова “расстрэл” у прысудах не магло ўжывацца. Замест яго — тэрміны “вышэйшая мера пакарання”, “вышэйшая мера сацыяльнай абароны” і “асуджаны на дзесяць гадоў лагераў без права перапіскі”. Ва ўжытку энкавдысты выкарыстоўвалі выразы “пусціць у расход”, “спецаперачы” або “ад’езд па першай катэгорыі”.

Расстрэлы здзяйснялі шараговыя аператыўнікі і кіраўнікі мясцовых аддзяленняў НКВД. Паводле інструкцыі, кіраўнік павінен быў “знайсці месца, дзе будзе прыводзіцца прысуд у выкананне, і месца, дзе закопаць трупы. Калі гэта будзе ў лесе, трэба, каб загадзя быў зрэзаны дэран і потым гэтым дэранам пакрыць гэта месца, з тым, каб усяляк канспіраваць тое, дзе прыведзены прысуд у выкананне — таму што ўсе гэтыя месцы могуць стаць для контрыкаў, для царкоўнікаў месцамі рэлігійнага фанатызму...” Менавіта таму мы досюль не ведаем, дзе канкрэтна спачыў Алеся Карачун.

Звычайная практыка ў турмах — распранаць да блызна перад расстрэлам. Але калі расстрэльвалі за градама, то маглі пакінуць у адзенні і абутку. Вопратка асуджаных канфіскавалася і, часцей за ўсё, дзялілася паміж катамі — хаця па інструкцыі мелася быць спаленай. Гэта было формай асаблівага “нефармальнага” заахвочвання — і тут паралелі з падзеямі на Галгофе становяцца зусім выразнымі. Скончыўшы брудную справу,

расстрэльнай каманда звычайна напівалася ўшчэнт і такім чынам як бы “памінала” забітых. Цяжка выверчыць, але на гэта нават вылучаліся дзяржаўныя грошы.

Ахвяры і каты

Кім жа былі тыя “ўдзельнікі контррэвалюцыйнай нацыяналістычнай фашыска-тэрарыстычнай арганізацыі”, што праходзілі па сфабрыкаванай калектыўнай “Справе Купцівіча”? Мне ўдалося адшукаць некаторыя факты з жыцця гэтых людзей, якія былі рэабілітаваныя ў 1950-я гады “за адсутнасцю складу злачынстваў”.

Пісьменнік, паэт, крытык, перакладчык Фелікс Пліпавіч Купцівіч стаў бліжкім сябрам Алеся Карачуна яшчэ ў 1920-я гады, калі яны разам — маладыя, дзёржкія, актыўныя — уваходзілі ў “вялікае жыццё” паслярэвалюцыйнай Беларусі. Купцівіч нарадзіўся ў 1900 годзе ў сям’і селяніна-середняка ў Гродне і ўсё сваё нядоўгае жыццё прысвяціў служэнню партыі, народу і беларускай літаратуры. Вось яго кароткі паслужны спіс: камісар на чыгуны, член камісіі па барацьбе з працоўным дэзерцірствам, супрацоўнік у праўленні ваеннай разведкі, член статыстычнага аддзела ЦК КП(б)Б, сакратар Крчэўскага райкома КП(б)Б, аўтар артыкулаў пра творчасці Ціхіі Гартнага, Кузьмы Чорнага, Міхаса Зарэцкага. У першы раз арыштаваны за “контррэвалюцыйную дзейнасць” у 1930 годзе і асланы на пачэ гадую ў Мінусінск, дзе працаваў фатографам.

Захавалася некалькі лістоў Алеся Карачуна да свайго сябра. У адным з іх такія радкі: “Дарагі Фелікс, ты пытаеш пра літаратурныя справы? Ведаеш, што скажаць многае я тут не змагу, лепш вышлю чарговы пачак газет, пачытай. Там ужо гэты пастанова аб ліквідацыі БелАПП... Я хацеў бы звярнуць тваю увагу на падзеі ў Заходняй Беларусі. Там зачыненія апошнія дзве беларускія гімназіі. Пра гэта ты знойдзеш нататкі ў “Звяздзе” ў нумары за 4 чэрвеня, на апошняй старонцы. Чорт ведае, што робіцца... Ведаеш, кожны дзень багаты зместам. Часам змест бывае самым дранным”.

У іншым лісце Феліксу Купцівічу (канец лета або пачатак восні 1932 года) Карачун піша пра асабістае: “На двары цяпме і робіцца цёмна на маім пісьмовым стала. Стол — пад акном, якое выходзіць у сад, і я быццам бачу сваю родную вёску Кухціц, дзе “дрэвы як верхнікі з’ехаліся ў нашым са-

дзе”. Не магу пару слоў не сказаць пра сына. Юрка поўзае, хутка будзе хадзіць. Мы з ім адін аднаго частавалі: ён мяне соскай-пустышкай, я яго — лолькай, знаёмай табе, той самай — амерыканскай”.

Далей у спісе арыштаваных 6 лістапада 1937 года ішоў грузін Бакерыя Канстанцін Антымазовіч. Нарадзіўся ў 1904 годзе ў Поці ў сям’і служачы, па прафесіі — фатограф. Далей — Рамішвілі Пімен Іларыёнавіч, 1895 года нараджэння, таксама грузін, родам з Тыфліскай губерні, бацькі — сяляне-вінаробы. Меў сярэдняю адукацыю. Асланы ў Мінусінск у 1935 годзе. Наступны — яго зямляк Чачуа Міхалі Філіпавіч. Нарадзіўся ў 1896 годзе ў мястэчку Самтрэзіа Кутаіскай губерні. Меў вышэйшую адукацыю. Упершыню арыштаваны органамі ЧК у 1923 годзе і атрымаў адзін год сысылкі, потым двойчы — па тры гады высылкі ў Заходнюю Сібір. Уласна, у Мінусінску — таксама з 1935 года. Працаваў цырульнікам.

Усе асуджаныя па “Справе Купцівіча” на пачатку следства вінаватымі сябе катэгорычна не прызнавалі. Але ў працэсе далейшых допытаў, падчас якіх уживаліся нечалавечыя катаванні і пагрозы ў дачыненні да іх родных і блізкіх, практычна ўсе яны падпісвалі загадзя сфабрыкаваныя дакументы. Са “Справы” Алеся Карачуна вядома, што праз тыдзень пасля пачатку допытаў, 12 лістапада 1937 года, ён, як і яго таварышы, “прызнаўся ў прыналежнасці да контррэвалюцыйнай арганізацыі”.

А зараз намалюем партрэт чалавека, які ў гэтай гісторыі адыгрываў супрацьлеглую ролю — не ахвяры, а ката. Асабліва шчыраваў ў допытах і пакараннях смерцю супрацоўнікі Мінусінскага аперацкара НКВС на чале з Андрэем Аляксеевым. Магчыма, што ён асабіста прыклаў руку да арышту і расстрэлу Алеся Карачуна. Тыповы прадстаўнік таго племені энкавдыстаў: ураджэнец Краснаарска, 1903 года нараджэння, адукацыя два класы (I), член ВКП(б) з 1924 года. Яго зверствы над

А. Карачун

Усхваляваўся думкі няпроста...
Ну скажы мне, з чаго пачаць?
Выйду, выйду на жытнію постаць,
Слухаць песьні вясковых дзвучат.

Дзея ліхх пранясла пагоня,
Сонда шле ім праклямы ўдагон.
Слухаў новую я сягонья...
Дажымавой звінеў загон.

Навівай песьня радасці кросня,
Гулім рэхам звыні мацей;
Комсамолка увечар росня
На дажнікі пазвала мяне.

Ад таго у вачу не цяпме,
Што прад ноччу дзень хліць калені.
Між вако на сасновай сцяне
У аржаных калёсах Лені.

Сылле скажы дакладчык суквеццем,
Водар гоіць з галоу чад.
Расказала пра ўсё на сьвечне,
Холь з вясковых сама дзвучат.

Урасла, як выдць, на ў выгодзе.
Вачы погляд вострай нажа.
Абялаз і нам на заводзе
Расказць пра умалоты ураджай.

Ускаліхнуўся ад буйнай песьні
Калі нуі прадасціты каён.
Буаў я аб дажнікам снапе сьвінц.
У гэту сіноўю ночку, як лён.

Усхваляваўся думкі ні проста
Сенія я не магу маўчыць.
Выйду, выйду на жытнію постаць,
З чарадой сьвінцэй жней-дзвучат.

Вersh Алеся Карачуна ў часопісе “Малады араты”

арыштаванымі “ворагамі народа” ў Мінусінску ўразлілі нават высокае начальства. 22 кастрычніка 1938 года, літаральна праз сем месяцаў пасля расстрэлу Алеся Карачуна, асобая нарада пры НКВС СССР паставіла прычынуць Аляксеева да крмінальнай адказнасці.

Падчас суду сведка Нікіцін (ці не той малодшы лейтэнант НКВС, хто налісаў абвінавачанне заключэнне Карачуну) паказаў: “Выконваючы аперачыі па правядзенні пастаноў аб расстрэле вялікай колькасці рэпрэсаваных, Аляксееў належным чынам правядзненне гэтых аперачыі не арганізоўваў, працэс насіў пакутлівы характар, паколькі многія з рэпрэсаваных пры расстрэле заставалі параненымі, і па ўказанні Аляксеева іх дабівалі ламамі...”

Аднак на судзе Аляксееў вінаватым сябе не прызнаў і з гонарам апавядаў пра свае службовыя дасягненні: толькі за 1937-ы ім было прызначана да адказнасці 2300 “контррэвалюцыйнаў”, прычым больш за 1500 з іх расстрэліліся. Аляксееў

быў асуджаны за “дыскрэдытацыю звання супрацоўніка НКВС”, “за халатнасць і бескантрольнасць над падначаленымі, што прыводзіла да сістэматычнага ўжывання спіртных напойў”, “за асабісты ўдзел у здзеках” і гэтак далей ды прысуджаны да працяглага тэрміна. Але ў студзені 1941 года вызвалены з-за кратаў і як дасведчаны і добрасумленны чыкіст вярнуўся працаваць у сістэму ГУЛАГа. Праз два гады яму ўдалося нават зняць судзімасць. Праўда, неўзабаве адплата ўсё ж напала Андрэя Спірыдонавіча “пры выкананні службовых абавязкаў”: гэтага звера вязні забілі ў лагеры. Рэабілітаваны не быў.

Толькі дзеля сына

Праз два дні пасля арышту Алеся Карачуна яго жонку выклікалі ў мясцовы аддзел НКВС, дзе яна правяла амаль суткі. Мне невядома дэталі допыту (а гэта, несумненна, быў менавіта допыт жонкі “ворага народа”), але кабінет следчага Зінаіда Канстанцінаўна пакінула самастойна. Для той пары гэта была вялікая ўдача.

5 ліпеня 1937 года Палітбюро ЦК ВКП(б) выдала пастанову “Аб жонках асуджаных зраднаікаў Радзімы”, згодна з якой апошнія падлягалі заключэнню ў лагеры не менш як на 5 — 8 гадоў, а дзеці — змяшчэнню ў дзіцячыя дамы. Аднак з Зінаідай гэтага, на шчасце, не здарылася. У красавіку 1938 года пры нявысветленых для мяне абставінах яна была вымушана “адмовіцца” ад мужа, а ў канцы жніўня, пасля выхату цыркуляра НКВС СССР, які прадугледжваў магчымасць аднабаковага разводу з асуджанымі, скарысталася гэтай магчымасцю. Зразумела, пра расстрэл Алеся Васільевіча яна не ведала: была ўпэўненая, што ён жывы і знаходзіцца ў лагеры “без права перапіскі”. Аднавядзены органы дапамагі ёй змяніць про-

звішча Карачун на дзвяочае — Папраўка, і “рассялілі”: выслалі разам з Юрам у адміністрацыйным парадку на радзіму ў Беларусь.

Я не бачыў дакументаў, якія сведчаць пра тое, што Зінаіда Канстанцінаўна на допытах нейкім чынам абгаравыла мужа (або, наадварот, адмовілася гэта зрабіць). Але, у кожным разе, матывацыю яе рашэння было лёгка зразумець: галоўнае захаваць пры сабе сына. У 1930-я гады такая практыка была распаўсюджана паўсюдна: адны жонкі з-за бязлі надоуга загрымець у ГУЛАГ ішлі на любое супрацоўніцтва з органамі НКВС, іншыя (такіх было шмат) гэта рабілі дзеля выратавання ўласных дзяцей, трэція — пад катаваннямі або жорсткім ціскам следчых не чытаючы падпісвалі загадзя сфабрыкаваныя пратаколы.

У Беларусі Зінаіда Канстанцінаўна дазволіла жыць і працаваць у любым горадзе або пасёлку, акрамя сталіцы. Аднак знайсці працу аказалася не так і лёгка. Яна перадала сына пад апеку свайму стрыеччаму брату Мікалаю Будую ў вёску Макоўчыцы Койданаўскага (Дзяржынскага) раёна. Яго сям’я жыла ў маленькім драўляным дамку, дзе акрамя Юры раслі яшчэ пяцёрка дзяцей. У Макоўчыцах школы не было, і Юрыю давялося хадзіць па навуку ў судзненне Койданава.

Зінаіда Канстанцінаўна пасля доўгіх тулянняў па розных гарадах у пошуках працы асела ў Чавусках. Патрэба ў настаўніках там была вялікай, і ёй нарэшце ўдалося ўладкавацца. Па меры магчымасці, наведвала ў Макоўчыцах сына. Але ў 1939-м мама Зінаіды Варвара Паўлючыца забрала Юру да сябе ў Мінск, дзе яна жыла разам з малодшым сынам Зянонам на вуліцы Савецкай, 68. Школа № 5, у якую пайшоў хлопчык, знаходзілася на вуліцы Карла Маркса — зусім недалёка ад сённяшняга Нацыянальнага мастацкага музея. Вось такая “повязь часу”.

За пару гадоў да смерці Юрыя Аляксандравіча, калі ён ужо ведаў праўду аб расстрэле бацькі, мы сустрэліся ў яго музейным працоўным кабінце, і зноў загаварылі на гэтую балючую тэму. Ён паказаў мне папку дакументаў, сабраных ім у выніку доўгіх пошукаў ісціны — праз запыты ў розныя дзяржаўныя і грамадскія ўстанавы, у якіх прасочваўца “сляды” яго бацькі. Пасля сказаў: “Бога, я ніколі не верыў, што, як абвясцілае вось гэта пасведччанне аб яго смерці, мой тата памёр ад хваробы. Я ведаў, дакладней, адчуваў, што ён узышоў на Галгофу ў Сібіры, як і яго шматлікія сябры-калегі ў Мінску: ад Платона Галавача да Тодара Кляшторнага. Толькі доказаў у мяне не было. А цяпер ёсць. Я буду заўсёды памятаць дату яго апошняга дня жыцця — 31 сакавіка 1938 года. Шкада, што не магу ўскласці кветкі на яго магілу. Яна невядома... Але калі буду ў Маскве, абавязкова пакладу кветкі да помніка Ахвярам ГУЛАГа на Лубянскай плошчы”.

Барыс КРЭПАК

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62. Экспазіцыі: ■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст."

Выставы: ■ Выстава "Марк Шагал: Колер Любові" — да 8 кастрычніка. ■ Выстава "Міхаіл Біліч. Да 100-годдзя з дня нараджэння" — да 24 верасня. ■ Выстава "Напалеон Орда. Ілюстраваная энцыклапедыя краіны" — да 3 снежня. ■ Выстава "Горад. Архітэктура. Мы" — да 1 кастрычніка. ■ Выстава "3 кніжныя скарбніцы" (выданні друкарняў Беларусі XVI — першай паловы XIX ст.ст.) — да 19 кастрычніка. ■ Выстава "Магія старых фатаграфій" (Мінск 1930 — 1960-х у фотаздымак мастакоў Анатолія Тычыны і Мікалая Міхалана). ■ Лекцыя і сустрэча з аўтарам кнігі "Уладзіслаў Стрэмінскі. Заўсёды ў авангардзе" — прафесарам Іваной Люба — 27 верасня. Пачатак а 17-й. ■ Выстава "Скарбы Старажытнага Егіпта" — да 10 снежня. ■ Забаўляльна-пазнавальная экскурсія для дзяцей 8 — 14 гадоў "Самыя-самыя..."

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАУ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX ст." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы". ■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча". ■ "Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст.". ■ Выстава альтэрнатыўнай фатаграфіі Віктара Жураўкова "Manium hominum" — да 1 кастрычніка. ■ Выстава моды і аксэсуараў эпохі Рамантызму з калекцыі Ігара Сурманчыскага "І паланэз пачаць пара" — да 13 студзеня 2018-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69. ■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22. Экспазіцыі: ■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".

■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы". ■ "Мастацтва ў гарадской культуры XIX — XX стст.". ■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць сем музеяў, набышы ўсаго адзін білет у любым з іх. ■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D. ■ Акцыя "Воляне пініна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00. Выставы: ■ Выстава "Скарына — асветнік-гуманіст". ■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці" — да 30 верасня. ■ Фотапраект Аліка Замосціна "Жыццё як выпадак..." — да 1 кастрычніка. ■ Выстава "Моднае стагоддзе" (прадстаўлены гістарычныя касцюмы з прыватнай калекцыі Аляксандра Васіліева) — да 10 студзеня 2018-га.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСДРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47. ■ Абноўленая экспазіцыя, прымеркаваная да 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі (залы дапоўненыя новымі прадметамі амаль з усіх фондавых калекцый музея). ■ Выстава "Імёны Рэвалюцыі" — да 29 кастрычніка. ■ Святло-музычная выстава "Атлантыда" — да 8 красавіка.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Шматвектарнасць знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь". ■ Выстава "Візіты і візіткі: дыпламатыя ў кішэні".

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51. Экспазіцыі: ■ "Геалогія і палеанталогія". ■ "Сезонныя змены". ■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін". ■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу". ■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу". ■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл". ■ "Выстава насякомаедных раслін". ■ Выстава "Жывыя цмокі" — да 25 лютага 2018-га. г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94. ■ Выстава. Вул. Казіца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53. ■ Атракцыйн "Лазеры квест".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ: МАГАЗІНЫ "БЕЛСАЮЗДРУК" ● Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына". ● Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі". ● Праспект Незалежнасці, 44. ● Вуліца Валадарскага, 16. КІЁСІ "БЕЛСАЮЗДРУК" ● ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча. ● Праспект Пераможаў, 5. ● Вуліца Рабкораўская, 17. ● Праспект Незалежнасці, 168, В. ● Вуліца Лабанка, 2.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67. Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях". ■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.". ■ "Беларуская музычная культура XX ст.". ■ "Тэатральная культура Беларусі XX ст.". ■ Выстава аўтарскай лялькі Валерыі Гайшун "Натура, якая сыходзіць" — да 23 верасня. ■ Выстава "Загадка архіва вялікага Штэйна" (у рамках акцыі "Даступны музей") — да 31 верасня.

ГАСЦЬЎКА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Стараўіленская, 14. Тэл.: 286 74 03. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава выштых карцін "Я вам чароўны свет адрыў..." — да 22 кастрычніка. Майстар-класы: ■ Дэкупаж для творчых дзяцей і падлеткаў ад 5 да 14 гадоў — кожную суботу аб 11-й. ■ Інтэрактыўныя музейныя заняткі "Асновы айцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Свардлова, 4. Тэл.: 327 10 75. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Беларускі кінамаграф 1920 — 1930-х гг. у кінаплакаце" — да 17 верасня. ■ Выстава "Літоўская прэс-фатаграфія. 15 гадоў" — да 15 кастрычніка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92. Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й. ■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49. Палацавы ансамбль ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародны выставачны

праект "Заходняя Беларусь: гісторыя паўсудзённасці" — да 30 верасня. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Анімацыйная праграма "Немагчымае магчыма: на аўдэнцыі ў воіта!" Другі паверх Случкай брамы ■ Часовая экспазіцыя "3 малітвай на вуснах" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Міжнародная выстава "Ultima ratio Regum. Беларусь у Паўночных войнах сярэдзіны XVII — пачатку XVIII стст." — да 24 верасня. ■ Выстава "Ігнат Дамейка — тытан навукі" — да 30 верасня. ■ Выстава мастацкай суполкі "Таварыства перасоўных мастацкіх выстаў. XXI стагоддзе (Санкт-Пецярбург)" — да 15 кастрычніка. ■ Квэст "Вайна і Мір, альбо Таямніца двух скарынь" — кожную пятніцу. Пачатак а 15-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96. Экспазіцыі: ■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць". ■ Стацыянарная выстава "У хвалех няспыннага руху: аўтамабільны шляхамі Коласа" — да 30 верасня. ■ Экспазіцыя "Скел" на сядзібе Якуба Коласа. ■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі. ■ Тэатралізаваныя прадстаўленні наводле беларускіх народных казак. ■ Музейныя майстар-класы і заняткі. ■ Мультимедыйны комплекс "Чапаев. Асоба. Час". ■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску". ■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра". Акцыі: ■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі). ■ Выхаднае ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!".

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ" г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл.факс: 334 60 08. ■ 23 — "Пелікан" (ода злачыннай жарсці) А.Стрындберга. ■ 28, 29 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карніяга. Прэм'ера. ■ 30 — "Дажыць да прэм'еры" (камедыя) М.Рудкоўскага.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА" г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50. ■ 24 — "Вясёлы Дарафей" (інтэрактыўная казка). Пачатак аб 11-й. ■ 24 — "Джаммерон" (тэатральная імправізацыя) Д.Бачака. Пачатак а 18-й. ■ 30 — "Горад клоўна Піката" (тэатральна-чырковая фантазія) М.Барценева. Пачатак аб 11-й.

Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь "Рэспубліканскі тэатр Беларускай драматыкі" г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл.факс: 334 11 56. ■ 24 — "Царская нявеста" (опера ў 3-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава. Пачатак а 18-й. ■ 25 — "Рамза і Джульета" (балет у 2-х дзеях) С.Пракоф'ева. ■ 26 — "Аіда" (опера ў 4-х дзеях) Дж.Вердзі. ■ 27 — "Маленькі прынц" (балет у 2-х дзеях) Я.Глебава. ■ 28 — "Сельскі гонар" (опера ў 2-х дзеях) П.Масканы. Прэм'ера. ■ 29 — "Вітаўт" (балет у 2-х дзеях) В.Кузняцова. Пачатак выступлення этна-гурта HardWood — у 18.15.

ТЭАТРЫ НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл.факс: 334 11 56. ■ 24 — "Царская нявеста" (опера ў 3-х дзеях) М.Рымскага-Корсакава. Пачатак а 18-й. ■ 25 — "Рамза і Джульета" (балет у 2-х дзеях) С.Пракоф'ева. ■ 26 — "Аіда" (опера ў 4-х дзеях) Дж.Вердзі. ■ 27 — "Маленькі прынц" (балет у 2-х дзеях) Я.Глебава. ■ 28 — "Сельскі гонар" (опера ў 2-х дзеях) П.Масканы. Прэм'ера. ■ 29 — "Вітаўт" (балет у 2-х дзеях) В.Кузняцова. Пачатак выступлення этна-гурта HardWood — у 18.15.

музыкаў" (міюзкл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) Г.Плакдова. Пачатак аб 11-й. ■ 23 — "Таёмны шлюб (Граф Люксембург)" (аперэта ў 2-х дзеях) Ф.Легара. Пачатак а 18-й. ■ 24 — "Прыгоды Кая і Герды" (міюзкл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) Г.Шайдулавай. Пачатак аб 11-й. ■ 24 — "Джэйм Эйр" (міюзкл у 2-х дзеях) К.Брэйтбурга. Пачатак а 18-й. ■ 26 — "Спячка прыгажуня" (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. ■ 27 — "Казанова" (міюзкл-комікс у 2-х дзеях) К.Брэйтбурга. ■ 28 — "Лебядзінае возера" (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Гастропі Стаўрапольскага акадэмічнага тэатра драмы імя М. Ю. Лермантава ■ 29 — "Сокалы і крумкачы" (меладрама ў 2-х дзеях) А.Сумбатава-Южына. ■ 30 — "Сястра мая — русалка" (рамантычная легенда па матывах казкі Г.Х.Андэрсона) Л.Разумоўскай. Пачатак аб 11-й. ■ 30 — "Жаніха выклікалі, дзючынкi?"

(пірычная камедыя ў 2-х дзеях) А.Іванова. Пачатак а 18-й. Заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь "Рэспубліканскі тэатр Беларускай драматыкі" г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл.факс: 334 60 08. ■ 23 — "Пелікан" (ода злачыннай жарсці) А.Стрындберга. ■ 28, 29 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Карніяга. Прэм'ера. ■ 30 — "Дажыць да прэм'еры" (камедыя) М.Рудкоўскага. Заслужаны калектыў Беларускай драматыкі "Лялька" г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50. ■ 24 — "Вясёлы Дарафей" (інтэрактыўная казка). Пачатак аб 11-й. ■ 24 — "Джаммерон" (тэатральная імправізацыя) Д.Бачака. Пачатак а 18-й. ■ 30 — "Горад клоўна Піката" (тэатральна-чырковая фантазія) М.Барценева. Пачатак аб 11-й.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66. Экспазіцыі: ■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам. ■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі". ■ Выстава "Кузня беларускага духу" — да 27 верасня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларуса Леаніда Шчамялёва". ■ Выстава твораў Ілены Касабука "Прызнанне гораду" — да 1 кастрычніка.

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прывесчана Іанароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму. ■ "Мінск губернеркі. Шляхецкі побыт". ■ Выставачны праект "Мінск скульптурны" — да 1 кастрычніка. ■ Выставачна-інтэрактыўны праект "Сустрэча з майстрам".

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30. Экспазіцыі: ■ "Мінск у гістарычным прасторы. Картаграфічны кабінет".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8. ■ Пастаянная экспазіцыя. ■ Выстава "Разам з Мінскам" (мастацкі тэкстыль, кераміка) — да 14 кастрычніка.

ФЛІГЛЁ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86. Экспазіцыі: ■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30. ■ "Сані • вазок; каліца • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужовага транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.). ■ Віртуальная гульні "Карэтны майстар".

ЭКСПАЗІЦЫЯ "МІНСКАЯ КОННАЯ ЧЫГУНКА" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. ■ Экспазіцыя складаецца з некалькіх раздзелаў, якія распавядаюць пра жыццё Мінска 1890 — 1920-х гг.

АРТ-ГАСЦЬЎКА "ВЫСОКАЕ МЕСТА" г. Мінск, вул. Герцана, 2а. Тэл.: 321 24 30. ■ Выстава "Вокны Мінска" — да 1 кастрычніка.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41. ■ Пастаянная ваенна-історычная экспазіцыя.

Пастаянная выстава тэхнікі на адкрытай пляцоўцы. ■ На тэрыторыі працуе пневматычны цір. ■ "Музей крiмiналістыкi". ■ Выстава "Гомель і гамельчане напярэдадні і ў гады Першай сусветнай вайны" (выставачная зала). ■ Выстава "Бітва матороў" (хол музея).

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

Пастаянныя экспазіцыі: ■ "Прырода Лідчыны". ■ "Сучаснае мастацтва краю" (жывапіс, графіка, скульптура, мастацкае шкло). Выставы: ■ Выстава "Майстарня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашвера". ■ "Вядзьм пачатак мы ад Гельміна...". ■ Мемарыяльны пакой Валіцкіна Таўла. ■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.". ■ Музейна-вообразна залы "Хрушчоўка 60-х". ■ Выстава "Вайны свецных старонкі". ■ Выстава "Надзейны шчыт краіны". ■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт". ■ Выстава "Жыве мая ліра новава!" — прымеркаваная да 140-годдзя з дня нараджэння Цёткі (Алаізы Пашкевіч).

ІЎЕЎСКІ МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР г. Іўе, вул. 17 верасня, 9. Тэл. (8-01595) 2 68 96. ■ Экспазіцыя "Пад адзіным небам праз стагоддзі" ("Карэннае насельніцтва Іўеўшчыны", "Беларускія татары"). ■ Выставы "Беларускія лўркі", "Другая сусветная вайна". ■ Выстава карцін Івана Струкава "Саюз вады і зямлі". ■ Прадстаўлены ллячнага тэатра "Батлейка".

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. тэл. (8-01597) 2 14 70. ■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчынай вайны". г. Навагрудка, вул.Мінская, 64-66. ■ Экспазіцыя: "Музей лўрэйскага супраўілення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса). ■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча". ■ Пастаянныя выставы: "Святло кухні Міцкевічаў", "Малюнкi сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ "УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкай, 1. Тэл.: 327 26 12. ■ Выстава "Чароўны свет вынічанкі" — да 28 верасня. ■ Выстава фотаздымкаў "Спадчына і прырода" — з 29 верасня.

УВАГА! ТУТ МАГЛА БЫЦЬ ВАША АФІША! Звяртайцеся: +375 17 286 07 97, +375 17 334 57 41 (факс) kultura@tut.by